

Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

Odeljenje za ljudska prava i vladavinu prava

Sekcija za praćenje pravnog sistema

KOSOVO

**ODGOVOR PRAVNOG SISTEMA NA MARTOVSKE
NEREDE 2004**

DECEMBAR 2005

REČNIK TERMINA	3
KRATAK PREGLED.....	4
PRVO POGLAVLJE	5
Uvod	5
<i>Mandat SPPS.....</i>	5
<i>Pozadina martovskih nereda 2004 godine .....</i>	5
<i>Oblast izveštaja .....</i>	6
DRUGO POGLAVLJE	8
PROBLEMI SA PRIKUPLJANJEM DOKAZA I TRAJANJE SUDSKIH POSTUPAKA.....	8
1. <i>Problem mogućeg zastrašivanja u slučajevima krivičnih dela koja se odnose na nereda.....</i>	8
1.1 <i>Primeri neraspoloženja svedoka da daju svoje izjave .....</i>	9
1.2 <i>Primeri suočenih problema tokom obavljanja mera zaštite svedoka u sudskim postupcima povezanim sa neredima .....</i>	10
1.3 <i>Pitanja koja se odnose na bezbednost sudija i tužioca .....</i>	12
2. <i>Problemi sa prikupljanjem dokaza u slučajevima u vezi sa nemirima .....</i>	12
2.1 <i>Teškoće u prikupljanju dokaza koje proističu iz raseljenja zbog nasilja.....</i>	12
2.2 <i>Teškoće u prikupljanju dokaza zbog završetka angažmana u Misiji.....</i>	13
2.3 <i>Teškoće u prikupljanju dokaza zbog ne pojavljivanja svedoka pred sudom i nedostatka potrebnog dokaznog materijala .....</i>	14
2.4 <i>Drugi problemi u vezi sa prikupljanjem dokaza .....</i>	16
3. <i>Odlaganja u slučajevima u vezi sa neredima .....</i>	17
4. <i>Preporuke.....</i>	19
TREĆE POGLAVLJE.....	20
OPTUŽBE I KAZNE.....	20
1. <i>Neadekvatne optužbe .....</i>	20
2. <i>Dogovaranje u vezi izjave i priznavanje krivice.....</i>	21
3. <i>Izricanje kazni .....</i>	24
3.1 <i>Opšta zapažanja – tendencija ka blagim kaznama .....</i>	24
3.2 <i>Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti koje su sudovi uzeli u obzir.....</i>	25
3.2.1 <i>Otežavajuće okolnosti .....</i>	25
3.2.2 <i>Olakšavajuće okolnosti.....</i>	27
3.2.3 <i>Nedovoljno obrazloženje u slučajevima izricanja blažih kazni .....</i>	28
4. <i>Preporuke.....</i>	29
ČETVRTO POGLAVLJE.....	31
ZAKLJUČAK.....	31
ANEKSI	32
ANEKS 1. STATISTIČKI PREGLED PREDMETA VEZANIH ZA NEREDE	32
<i>Zbirno .....</i>	32
<i>Region Prishtinë/Prištine .....</i>	32
<i>Region Gjilan/Gnjilana .....</i>	32
<i>Region Prizrena.....</i>	33
<i>Region Pejë/Peći .....</i>	33
<i>Region Mitrovicë /Mitrovice.....</i>	33

REČNIK TERMINA

OSA	Odeljenje sudske administracije
OP	Odeljenje pravosuđa
EKLJP	Evropska konvencija za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda
ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
FRJ	Federalna Republika Jugoslavija
KZ FRJ	Krivični zakon Federativne Republike Jugoslavije
FRY CPC	Zakon o krivičnom postupku Federativne Republike Jugoslavije
KFOR	Kosovske snage
KIP	Kosovski Institut za pravosuđe
OVK	Oslobodilačka vojska Kosova
KZK	Krivični zakon Kosova
KPS	Kosovska policijska služba
SPPS	Sekcija za praćenje pravnog sistema
OMiK	OEBS Misija na Kosovu
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju
PKZK	Privremeni krivični zakon Kosova
PKKP	Privremeni Zakon o krivičnom postupku
SJP	Specijalna jedinica Policije
SPGS	Specijalni predstavnik Generalnog sekretara
UN	Ujedinjene Nacije
UNHCR	Visoki komesar Ujedinjenih Nacija za izbeglice
UNMIK	Misija Ujedinjenih Nacija na Kosovu
JZS	Jedinica za zaštitu svedoka

KRATAK PREGLED

Između 17 i 18 marta 2004 godine talas nasilja je prošao kroz Kosovo ostavivši značajne posledice na već napete među-etničke odnose u regionu. Dok su politički ishodi nereda obrađeni na nekim drugim mestima, ovaj izveštaj se umesto toga usredsređuje na način na koji je pravni sistem na Kosovu rešavalo predmete krivičnih dela proizišlih iz martovskih nereda 2004. godine. U svakom društvu gde vladavina prava preovladava, odgovor pravnog sistema na krivična dela je veoma važan, u određenim slučajevima iz martovskog nasilja, nivo odgovora kosovskih organa gonjenja i sudstva nosi dodatno breme odgovornosti, imajući na umu njegovu važnost za budućnost Kosova gde se krivična dela uistinu kažnjavaju, a različite zajednice su u mogućnosti da zajedno žive i otklanjaju njihove probleme kroz upotrebu efikasnog sudskog sistema.

Nakon praćenja sudskih predmeta koji se odnose na krivična dela počinjena tokom 2004 martovskih nereda, OEBS je utvrdio da je bilo mnogo problema koji su uticali na istrage krivičnih dela. Ovi problemi su opisani u poglavlju dva ovog izveštaja. Uopšte, OEBS je primetio da je bilo mnogo poteškoća prilikom prikupljanja dokaza na koje je uticalo mnogo faktora, uključujući zastrašivanja svedoka, neraspoloženje svedoka da svedoče na sudu, raseljenost oštećenih strana koje nisu učestvovala tokom sudskog postupka i gubitak važnog dokaznog materijala. Poteškoće u prikupljanju dokaza dovele su do odlaganja suđenja mnogih slučajeva koji su bili povezani sa nemirima, otežani često slabom saradnjom između policije i tužioca koji je vodio istrage, kao i malim brojem sudskih predmeta i proglašavanje krivica u odnosu na ogroman broj učesnika u nemirima i obimu događaja koji su se odigrali na celoj teritoriji Kosova marta 2004. godine.

Pored problema u prikupljanju dokaza i vođenju efikasne i blagovremene istrage način na koji su sudovi na Kosovu vodili predmete koje su povezani sa nemirima takođe dovodi do zabrinutosti koja se odnosi na prihvaćeni postupak podizanje optužbe, optuživanja i izricanja kazne, osuđivanja. Treće poglavlje ovog izveštaja usredsređuje se na ova pitanja, analizirajući probleme neadekvatnog optuživanja, na osnovu kojeg su lica bila optužena za krivična dela koja nisu odgovarala sa činjenicama slučajeva, i nepravilne upotrebe sporazuma nagodbe između sudija i/ili tužioca i odbrane bez jasne zakonske osnove za takav sporazum. Ovakva praksa dovela je do toga da su sudovi u većini slučajeva izricali blage kazne ili sa tendencijom ka blagosti, osuđivajući optužene na minimalne kazne ili čak izricajući kazne ispod zakonskih normi. OEBS je takođe zapazio nepravilnu upotrebu olakšavajućih i otežavajućih okolnosti u neobrazloženim odlukama.

Poslednji deo ovog izveštaja pruža statistički pregled slučajeva koji su bili povezani sa neredima. Od 18. novembra 2005, od 426 lica koji su optuženi za krivične dela povezana sa neredima, 209 lica je osuđeno dok je 12 lica dobilo oslobađajuće presude. 110 slučajeva još uvek čeka, a tužbe su odbačene u 95 slučajeva.

Uopšte, uzimajući u obzir posledice martovskih nereda iz 2004 godine u pogledu poginulih, imovinske štete i naseljenosti etničkih manjina, OEBS je mišljenja da iako je pravni sistem adresirao ove slučaje, odgovor nije bio dovoljno snažan. Sudski sistem nije uspelo da pošalje jasnu poruku stanovništvu osuđujući ovakvu vrstu nasilja. Takav odgovor ne služi kao dovoljan da odvraća uključivanja u javne nemire slične masovnosti i zbog toga neispunjava preventivnu funkciju sistema pravde.

PRVO POGLAVLJE

UVOD

Ovaj izveštaj je sačinila Sekcija za praćenje pravnog sistema (SPPS), koja je deo odeljenja za ljudska prava i vladavinu prava (u daljem tekstu odeljenje) OEBS Misije na Kosovu (u daljem tekstu OEBS). Funkcije OEBS-a, pod okriljem Privremene administracije misije Ujedinjenih Nacija na Kosovu (UNMIK) kao stub za izgradnju institucija.

Mandat SPPS

Rezolucija Saveta bezbednosti UN-a 1244 daje ovlašćenja Generalnom sekretaru UN-a da uspostavi međunarodno civilno prisustvo na Kosovu koje treba da obezbedi privremenu administraciju. Jedna od glavnih odgovornosti međunarodnog prisustva je *“zaštita i promovisanje ljudskih prava.”*¹

Shodno izveštaju Generalnog sekretara UN-a, Savetu bezbednosti UN-a 12. jula 1999 godine, uloga izgradnje institucija unutar UNMIK-a je dodeljena OEBS-u, a jedan od zadataka ovog stuba za izgradnju institucija je nadgledanje ljudskih prava. Izveštaj je izričito nalagao UNMIK-u da razvije koordinirani mehanizam koji bi olakšao nadgledanje ljudskih prava i dolično funkcionisanje zakonskog sistema.²

Sporazum od 19. jula 1999 između Generalnog podsekretara za mirovne operacije Ujedinjenih Nacija i predstavnika predsedavajućeg OEBS-a, u kojem se kaže da OEBS treba da razvije mehanizme kako bi osigurao da sudovi, tribunali i ostale sudske strukture rade u skladu sa međunarodnim standardima pravosuđa, krivičnog prava i ljudskih prava.³ Unutar OEBS-a, Odeljenje ima odgovornost na nadgleda i izveštava o sudskom sistemu u odnosu na ljudska prava i vladavinu prava. Unutar odeljenja, SPPS je data uloga da prati predmete u sudskom sistemu, procenjujući usaglašenost sa međunarodnim standardima, i izveštavajući o stvarima za koje postoji zabrinutost.

Pozadina martovskih nereda 2004 godine

Marta 2004 godine, veliki broj protesta,⁴ i radnji građanske neposlušnosti⁵ su se pojavili na Kosovu. Između 17. i 19. marta te godine, situacija je dobila dramatičan preokret na gore, jer je talas nereda prošao kroz čitavo Kosovo.

---

¹ Rezolucija Savet bezbednosti UN-a 1244, 12. jun 1999, pasus 11/j.

² Izveštaj Generalnog sekretara UN-a Savetu bezbednosti UN-a, *O privremenoj administraciji Misije UN na Kosovu*, S/1999/779, 12. juli 1999, pasus. 87.

³ Obaveštenje pravosuđa 2001/15 *OEBS Nadgleda pristup sudskim postupcima i sudskoj dokumentaciji*, 6. juna 2001, je ponovo potvrđeno da ONZS posmatrači za suđenja su pristupili svim krivičnim sudskim postupcima i dokumentima, sa nekoliko izuzetka. Ovo je dopunjeno obaveštenjem pravosuđa 2004/6, 30. septembra 2004, gde je dodato da ONSZ takođe ima pristup građanskim u upravnim sudskim postupcima i sudskoj dokumentaciji u skladu sa sporazumom između Policije i UNMIK stuba za pravosuđe i OEBS-a. Ovo obaveštenje imalo je za nameru da poboljša razumevanje sudstva u odnosu na mandat OEBS-a, i da obezbedi da posmatrači suđenja mogu potpuno da izveštavaju o krivičnim, građanskim i upravnim sudskim postupcima.

⁴ 5. marta 2004, dijalog između Prištine/Prishtinë i Beograda o tehničkim pitanjima o planu implementacije o standardima za Kosovo je bio praćen protestima u Prištini/Prishtinë. 16. marta 2004 mirni protesti su održani u centru Prištine/Prishtinë zbog hapšenja bivšeg komandanta OVK-a Fatmira Ljimaja. Slični protesti su održani u Mitrovici/Mitrovicë, Peći/Pejë, Prizrenu i na drugim mestima.

⁵ 15. marta 2004 kao odgovor na UNMIK-u odluku o carini koja je poništila bivši jugoslovenski zakon o carinskom sistemu, grupe kosovskih Srba blokirale su dva granična prelaza na administrativnim prelazima sa Srbijom blizu Zubinog Potoka i Leposavića/Leposaviq. Sledećeg dana, kao odgovor na oružani napad u Čaglavici /Čaglavica koji je doveo do ranjavanja studenta, kosovskog Srbina glavni putevi Priština/ Prishtinë-Gnjilane/Gjilane i Priština /Prishtinë-Skopje su bili blokirani u Gračanica /Graçanicë i Čaglavica /Čaglavica od strane stanovništva ovih enklava kosovskih Srba.

Ovi neredi izgleda da su se pojavili zahvaljujući događajima iz prethodnog dana. 16. marta, tri albanska dečaka su se utopila u reci Ibar, blizu Čabra/Çabrë, opština Zubin Potok. Mediji su izvestili da je četvrti dečak, koji je bio sa njima ali je preživio, tvrdio da su četvoro dečaka u reku najurili Srbi sa psom iz susednog sela. U noći 16. marta, kosovski mediji su izvestili nestanak i pretpostavili utapanje tri dečaka. Uprkos apelima UNMIK Policije za oprežnošću, televizijski izveštaji su brzo i jako pripisali smrtne slučajeve napadu Srba, davajući ovom incidentu trenutni potencijal da poveća već napete etničke odnose u Mitrovici/ Mitrovicë i u drugim mestima širom Kosova.⁶

17. marta protesti zbog ovih smrtnih slučajeva su počeli u Mitrovici/Mitrovicë i prerasli su u međuetnički sukob između Kosovskih Albanaca i Kosovskih Srba blizu glavnog Ibarskog mosta, koji povezuje podeljeni severnu i južnu oblast grada. Do kraja dana, protesti povezani sa tim događajima u svakom većem gradu na Kosovu su se pretvorili u nasilne neredne protiv pripadnika manjinskih zajednica, organa javnog reda i mira i bezbednosnih snaga.

Na osnovu izveštaja UNMIK policije, bilo je 33 velikih nereda, u kojima se procenjuje da je otprilike 51,000 osoba bilo uključeno.⁷ Osobe uključene u ove neredne su bili različite starosne dobi i socijalnog statusa. No, ipak većina njih koji su bili osuđeni za krivična dela i prekršaje su bili mladi ljudi, uglavnom nezaposleni, i nižeg obrazovanja. U većini slučajeva, prosek starosne dobi lica koji su optuženi za prekršaje tokom nemira je otprilike od 18 do 19 godina, dok je najstariji bio 77 godina star, a najmlađi je imao 15 godina; zatim, njihovo obrazovanje se razlikovalo od nepismenih do onih u samo u nekoliko slučajeva sa visokim obrazovanjem.⁸

Oblast izveštaja

Ovaj izveštaj se bavi isključivo predmetima krivičnim dela i prekršaja,⁹ koji su rezultirali iz martovskih nemira 2004 godine i koji su se završili krajem novembra 2005 godine.¹⁰ Usredsređuje se na određene zapažene probleme u prikupljanju i pristupu dokazima, na pitanja nespremnosti svedoka da pruže dokaze i na njihovo moguće uznemiravanje, kao i na odlaganja u obradi slučajeva povezanih sa nemirima. Osim toga ovaj izveštaj pruža analizu određenih slučajeva povezanih sa neredima koji su se pojavili u praksi optuživanja i izricanja kazni. Konačno, statistički pregled predmeta po sudovima koji se odnose na nemire su prikazani u dodatku ovog izveštaja. Ove statistike se baziraju na osnovu OEBS podataka i ne predstavljaju zvanične statističke podatke koji se odnose na slučajeve počinjene tokom nemira.

Treba se obratiti pažnja da informacije pružene u ovom izveštaju su uglavnom prikupljene kroz OEBS praćenje krivičnih sudskih postupaka koji su vođeni u opštinskim i okružnim sudovima za manje

---

⁶ Član 2.2 Privremenog komesara za medije o uredbi o ponašanju medija kaže "mediji neće emitovati materijal koji ohrabruje kriminal ili kriminalne aktivnosti ili materijal koji nosi rizik nanošenja štete ili zla, takvo zlo može se definisati kao smrt, povreda, štetna na imovini ili neka druga vrsta nasilja". U *Izveštaju privremenog komesara za medije: Zahtevi za rad televizije širom Kosova*, 16-17 mart 2004, 23.april 2004, privremeni Komesar za medije je izjavio "oprezno, staloženo i tačno novinarstvo moglo je da porekne organizovane elemente izgovora za nemire, pljačku i paljevinu i moglo da je pomogne ublažavanju opsega i jačini nasilja koje se dogodilo." Treba napomenuti da je ovaj slučaj istraživao od strane međunarodnog tužioca u saradnji sa policijom. Međutim, zbog nedostatka dovoljno dokaza koji bi potvrdili ove navode, međunarodni tužilac koji je radio na slučaju je odlučio da ne zatraži pokretanje sudske istrage.

⁷ V.I.P. Dnevni izveštaj vesti, 23.marta 2004 "portparol UNMIK policije [...] je izjavio da policija pretpostavlja da je bilo negde oko 51,000 ljudi koji su bili uključeni u 33 nemira." Takođe pogledajte *Kolaps na Kosovu – Međunarodne krizne grupe (MKG) Izveštaj za Evropu* Br. 155, 22.april 2004, str. 15.

⁸ Ova informacija je zasnovana na pregledu ličnih podataka više od 120 sudskih dokumenta (optužba, odluka, itd.).

⁹ Radi svrhe ovog izveštaja, na krivične predmete odnoseće se oni koji su optuženi na osnovu PKZ-a i/ili Krivičnog zakona FRJ ili KZK-a, sledeći postupak na osnovu PKZK-a. Slučajevi prekršaja uključuju dela koji se po zakonu kvalifikuju kao manji prekršaji (npr. član 18 Zakona o javnom redu i miru, *Službeni list SAP Kosova*, br. 13/81) sledeći postupak na osnovu Zakona o prekršajima (*Službeni list SAP Kosova*, br. 23/79).

¹⁰ OEBS je primetio da su veliki broj slučajeva koji su povezani sa neredima primili civilni sudovi na Kosovu, međutim u ovom izveštaju ne govori se o sudovima koji rade na tim slučajevima.

prekršaje kroz čitavo Kosovo. Pored toga, neke od informacija koje se nalaze u ovom izveštaju su prikupljene kroz ispitivanja policijskih istražitelja i razgovara održanih između OEBS-a i sudija i tužioca.

DRUGO POGLAVLJE

PROBLEMI SA PRIKUPLJANJEM DOKAZA I TRAJANJE SUDSKIH POSTUPAKA

Zbog nepodudarnosti između procenjenog broja lica koji su bili uključeni u martovske nemire (otprilike 51,000¹¹) i broja optuženih lica zbog nereda protiv kojih se vodi sudski postupak, koji po saznanju OEBS iznosi, 426 lica, može se vrlo lako izvesti zaključak da je samo mali deo lica sudski gonjen. Ovo poglavlje predstavlja kratki pregled određenih problematičnih pitanja koja su bila posmatrana tokom ovih sudskih postupaka.¹²

Pre svega, istražitelji su bili sprečeni činjenicom da veliki broj svedoka nije htelo da pristupi svedočenju, ili su se pojavili pred istražnim organima ali su dali kontradiktorne izjave. Drugo, u većini slučajeva oštećene strane nisu efikasno učestvovala u krivičnim sudskim postupcima. Treće, veliki broj izjava svedoka za gonjenje sudskim putem nisu bile obezbeđene. Iako su posebne okolnosti posle nereda do određenog stepena sprečavale prikupljanje važnih dokaza, izgleda da istražni organi nisu bili dovoljno proaktivni u obezbeđivanju izjava svedoka i oštećenih strana. Poslednje, mnogi slučajevi vezani za nemirima su imali velika odlaganja u različitim fazama sudskih postupaka.

1. Problem mogućeg zastrašivanja u slučajevima krivičnih dela koja se odnose na nered

Procena da je hiljade ljudi bilo prisutno u nemire govori o tome da je hiljade njih takođe moglo videti događaje onakvim kakvi jesu i mogli su prepoznati izvršioce krivičnih dela, vladala je zabrinutost da nije bilo mnoštvo svedoka za gonjenje sudskim putem slučajeva povezanih sa nemirima.¹³ Razlozi nerazpoloženja da se pomogne vlastima u istrazi krivičnih dela povezanih sa nemirima mogu se kretati od nedostatka osećaja građanske dužnosti i čak simpatije prema razlozima za, i/ili učešće u nemirima, strah od zatrašivanja i odmazda. OEBS priznaje da je teško da se napravi jasna procena određenih razloga u svim slučajevima povezanim sa nemirima gde je bilo indikacija da su svedoci nerazpoloženi da svedoče ili su izbegavali da daju optužujuće ili okrivljujuće dokaze. Do tog stepena, sledeći pasus predstavlja određene primere slučajeva nadgledanja u kojima je OEBS posmatrao znakove nerazpoloženja svedoka da daju dokaze koji bi okrivili optužene.

U prošlosti, zastrašivanje svedoka na Kosovu je imalo uticaja na veliki broj krivičnih sudskih postupaka, naročito one koji su bili osetljive i važne prirode. Bivajući zabrinut za ovakvu vrstu fenomena, OEBS je u ranijim javnim izveštajima objasnio probleme koji se odnose na zaštitu svedoka u sistemu krivičnog pravosuđa na Kosovu.¹⁴ Zastrašivanje oštećenih strana i svedoka jako podriva istragu i postupak gonjenja sudskim putem vrlo ozbiljnih krivičnih dela na Kosovu, i da to stvara vrlo značajnu prepreku u uspostavljanju vladavine prava na Kosovu, zakon ima razne zakonske mere u cilju zaštite oštećenih strana i svedoka tako da oni mogu da učestvuju u sudskom postupku bez straha ili rizika za njihovu bezbednost.¹⁵

¹¹ Pogledajte *navedenu* fusnotu 7.

¹² Vredno je napomenuti da je 6. aprila 2004 novi krivični zakon stupio na snagu, i da su sve započete istrage posle tog datuma vođene na osnovu novog privremenog zakona o krivičnom postupku na Kosovu. Tužbe za slučajeve podnesene posle 6. aprila 2004 pratile su novi režim krivičnog postupka. Pogledajte član 550 PZKP, *a contrario*.

¹³ U razgovorima sa OEBS-om, istražitelji Operacije Thor (specijalne ili posebne jedinice policije formirane da istraži krivična dela povezana sa martovskim nemirima 2004), međunarodni tužioci i članovi sudstva su takođe dali do znanja da je vrlo teško naći svedoke voljne da svedoče o krivičnim delima počinjenim tokom i posle tih događaja.

¹⁴ Pogledajte posebno Misiju OEBS-a na Kosovu 5-ti Pregled o sistemu krivičnog pravosuđa koje nosi naslov *Zaštita svedoka u sistemu krivičnog pravosuđa* (mart 2002-april 2003). O ovom problemu se ponovo govorilo u 6. izveštaju OEBS-a Pregled sistema krivičnog pravosuđa, *Pritvaranje i kažnjavanje* (decembar 2004), str. 74 ff.

¹⁵ Mere koje su predviđene u Zakonu o krivičnom postupku uključuju: izostavljanje ili brisanje imena; neobjavlivanje bilo kog dokumenta; nastojanja da se prikupe crte lica ili fizički opis; dodeljivanje pseudonima; zatvorena sednica suda za javnost; naredbe veću odbrane da ne otkriju identitet svedoka; naredbe za privremeno uklanjanje optuženog iz sudnice; anonimnost. Pogledajte UNMIK Uredbu 2001/20 *O zaštiti oštećenih strana i*

Što se tiče slučajeva koji se odnose na nemire, pored osmatranja koje je uradio OEBS tokom praćenja aktivnosti suđenja, mnogi stručnjaci u pravosudnom sistemu su napomenuli zatraživanje svedoka kao jedan od glavnih problema za istrage, i neosporno najteži za prevazilaženje. U određenim pojedinačnim slučajevima, sugerisano je da čak oštećene strane koje su članovi manjinskih grupa nisu naklonjene da svedoče na sudu protiv osumnjičenih, pošto su neke oštećene strane izjavile svoju nameru da žele da nastave da žive na Kosovu, i zbog toga su bili uplašeni za njihovu bezbednost u slučaju da oni okrive ili optuže osumnjičene.

U sudskim postupcima koji su povezani sa nasilnim nemirima, koristile su se mere zaštite svedoka koje su zasnovane na Zakonu o krivičnom postupku, iako u ograničenom broju slučajeva visokog profila, na kojima su radili međunarodni tužioci. Na osnovu šefa jedinice za zaštitu svedoka,¹⁶ ova jedinica nije uključena u zaštitu bilo kojeg svedoka povezanim sa slučajevima nasilja u periodu izveštavanja

1.1 Primeri neraspoloženja svedoka da daju svoje izjave

U sledećim primerima OEBS je primetio kod svedoka znakove neraspoloženja ili nespremnosti da daju direktno svedočenje i da saraduju sa istražnim vlastima. Ono što najviše zabrinjava jeste da većina svedoka su bili policijskih službenici.

U slučaju pred Okružnim sudom u Peći/ Pejë protiv lica koja je optužena za predvođene nemire 17. marta 2004 godine u Dečanima/ Dečan, nekoliko svedoka je ispitano tokom istražnog saslušavanja, a neki od njih su bili lokalni pripadnici KPS-a, a ostali su bili pripadnici međunarodne policije. Svi ovi svedoci su bili u centru grada kada su se nemiri pojavili, ali dok su svi međunarodni policajci prepoznali optuženog kao vođu gomile koji je koristeći megafon huškao ili nagovarao ljude da napadnu i unište UN imovinu, većina pripadnika KPS-a je izjavila da optuženi nije podstreknuo nemire i da je prosto pokušao da smiri gomilu. Ovakva jasna kontradikcija između svedočenja lokalnih i međunarodnih policijskih službenika, koji su svedočili o istim činjenicama, ali očigledno videći različite stvari, priziva sumnju u istinitost izjava koje su dali neki od policijskih službenika. Kao rezultat ovih kontradikcija, istražitelj nije bio u mogućnosti da prikupi dovoljno pouzdanog dokaza koji bi podržali optužbu i morao je da prekine istragu protiv optuženog.

Procenjujući činjenice u gore navedenom primeru, mora se imati na umu pozadina uznemiravanja svedoka u regionu Peć /Pejë i činjenica da je optuženi bio dobro poznata javna ličnost. Nemože se isključiti da su se neki svedoci (uglavnom službenici KPS-a) plašili da svedoče protiv optuženog, i zbog toga dali suprotne izjave na osnovu neospornih činjenica.

U drugom slučaju pred Okružnim sudom u Peći/Pejë, dva lica su optužena za predvođenje mase tokom nemira u Peći/Pejë, pobuđujući i šireći nacionalnu, rasnu, versku i etničku mržnju, i za ilegalno posedovanje oružja. Tokom istražnih saslušanja nekoliko policajaca je saslušano. Kroz njihovo unakrsno ispitivanje tokom istražnog saslušanja njihov iskaz je bio zbunjujući, neodređen i suprotan sa izjavama koje su dali policiji. OEBS je primetio da su svedoci pokazali vidljivu nervozu kada su odgovarali na pitanja u vezi optuženih. Neki svedoci su identifikovali

---

svedoka u krivičnim postupcima, datiran od 19. septembra 2001 (dopunjen UNMIK Uredbom 2001/1), i sproveden kroz Administrativno uputstvo 2002/25 od 13. novembra 2002. Ova Uredba je zamenjena UNMIK Uredbom 2003/26 O privremenom Zakonu o krivičnom postupku na Kosovu (PZKP), od 6.jula 2003. PZKP reguliše sistem mera za zaštitu svedoka i oštećenih strana u svojim članovima od 168 do 174. Osim toga, pod nekim okolnostima fizička zaštita svedoka može se pružiti od strane specijalne ili posebne jedinice policije poznatu kao Jedinica za zaštitu svedoka(JZS). Delovanje ove jedinice uključuje pružanje sigurnog smeštaja na Kosovu dok svedok ne da izjavu i transfer svedoka u drugu zemlju po završetku suđenja. Jedinica za zaštitu svedoka je formirana juna 2001. godine na osnovu ovlašćenja Komesara UNMIK policije sa ciljem da uspostavi i rukovodi programom zaštite svedoka (pogledajte memorandum od komesara policije zamenicima komesara za operacije, Vršenje, planiranje i razvoj koji odobrava formiranje JZS-a od 28. juna 2001).

¹⁶ Pogledajte *navedenu* fusnotu 15, *naposletku*.

optužene kao vođe u masi, dok su ostali rekli da ih nisu videli. Ostali su čak bili kontradiktorni i svojim iskazima, govoreći prvo da su ih videli pa onda da ih nisu videli. Vredno je napomenuti da su oba optužena lica vrlo dobro poznate javne ličnosti u tom regionu. Međutim, određeni KPS policajci sa višim činovima su izjavili da čak ni sada ne znaju ko su bila optužena lica, dok ostali kažu da ih uopšte nisu videli blizu mase.

Ove reakcije jednog dela lokalnih policijskih službenika, koji moraju biti upoznati sa istaknutim javnim ličnostima u regionu, i koji imaju posebnu obavezu da saraduju sa sudstvom u potrazi za istinom su uznemiravajuće.

U drugom slučaju pred Opštinskim sudom u Gnjilanu/Gjilan, dva lica su optužena za prouzrokovanje opšte opasnosti u kojoj su oštetili, a potom zapalili vozilo koje pripada kosovskom Srbinu inače KPS policajcu. U svojoj istražnoj izjavi, oštećena strana je svedočila da je lično videla uništavanje određenih vozila i kao očevidac je prepoznao jednog od optuženog koji je zapalio njegovo vozilo. Oštećena strana je dodala da je drugi optuženi kasnije prepoznat kako oštećuje pomenuto vozilo u video snimku. Interesantno je da je na glavnom suđenju oštećena strana osporila da je prepoznala jednog od optuženih u određenom trenutku prekršaja i insistirao da su oba optužena lica prepoznata od strane njegovih kolega nakon gledanja video trake. Upitan od strane tužioca zašto sada daje drugačiji iskaz i da li je bio pod nekim pritiskom, oštećena strana je izjavila da je tada bio nervozan, da je zaboravio šta je rekao i da je najverovatnije zato što je bio pod stresom napravio grešku. On je potvrdio da je njegova izjava tokom istrage bila njemu ponovno pročitana pre nego što ju je potpisao.¹⁷

U procenjivanju razloga zašto su policajci u gore pomenutim slučajevima bili neraspoloženi da daju svoje izjave, treba se takođe obratiti pažnja na činjenicu da barem u jednom slučaju koji se odnosio na nemire zaštićeni svedok je bio KPS policajac. U sledećem primeru, zabrinutost čak međunarodnih članova specijalne jedinice policije je veoma jasna:

U slučaju pred Okružnim sudom u Peći/Pejë lice je optuženo za predvođenje mase u cilju sprečavanja službenih lica u obavljanju svojih dužnosti. Njegove radnje su navodno sprečile Specijalnu jedinicu policije (SJP) dostizanja određene lokacije na vreme da spreči uništavanje koje je masa prouzrokovala u srpskoj enklavi. Većina svedoka tužilaštva koji su videli šta se dogodilo i koji su prepoznali optuženog kao vođu ili predvodnika mase su bili policajci SJP-a. Međutim, njihov komandir je obavestio tužioca da će ovi policajci svedočiti samo pod uslovima mere zaštite koja podrazumeva potpunu anonimnost; razlozi ovog su bili strah od odmazdi protiv svedoka SJP-a i činjenica da njihovi iskazi kao svedoci mogu sprečiti njihove svakodnevne interakcije sa lokalnim stanovništvom.¹⁸

Kao što je gore prikazano, višestruki krivični sudski postupci koji se odnose na nemire, okolnosti pokazuju da policajci, bez izuzimanja internacionalaca su se ustručavali da daju svoje iskaze vlastima. Uprkos činjenici da ovo neraspoloženje može biti zbog različitih razloga, ne može se isključiti činjenica da čak i policajci mogu biti predmet uznemiravanja ili zastrašivanja koje ih sprečava od potpune saradnje sa istražnim vlastima.

1.2 Primeri suočenih problema tokom obavljanja mera zaštite svedoka u sudskim postupcima povezanim sa neredima

Kao što smo to ranije i pomenuli, po saznanju OEBS-a, mere zaštite svedoka su se koristile u malom broju slučajeva, od kojih se svi mogu smatrati kao slučajevi visokog profila i slučajevi na kojima su radili međunarodni tužioci. Uprkos problemima koji najverovatnije još uvek postoje u sprovođenju ili

---

¹⁷ U interesu je da sud, u svojoj presudi, napomene kao dokaz izjavu tokom istrage oštećene strane, a ne njegov iskaz tokom suđenja. Sud nije procenio neslaganje između ove dve izjave na osnovu ove veoma važne činjenice.

¹⁸ Takve mere nisu dozvoljene policajcima SJP-a, koji su se na kraju složili da svedoče bez njih.

primeni takvih mera u opšte, ovaj deo izveštaja govori o nekoliko određenih pitanja ili problema koji su se pojavili u primeni ovakvih mera u jednom slučaju povezanim sa neredima.

U slučaju pred Okružnim sudom u Gnjilanu/ Gjilan, lica su optužena za učešće u masi koja je izvršila krivično delo, dok je nekoliko njih dodatno optuženo za ubistvo i posedovanje ilegalnog oružja. Sud je izdao naredbu zaštite za određene svedoke nakon predloga tužioca.¹⁹ Tokom saslušanja zaštićenih svedoka na glavnom suđenju na pitanje predsedavajućeg sudije, svedok je izjavio da je njemu/njoj prišao novinar dnevnih novina dan pre saslušanja, dok je čekao u hodniku suda. Svedok je potvrdio da je novinar intervjuisao njega/nju i da ga je/ju slikao. Predsedavajući suda je izjavio sudu da će novinar o kome se radi morati da se suoči sa posledicama zbog fotografisanja u sudu bez dozvole. Posebno je zabrinjavajuće, kao što je sud primetio, da je ovaj svedok dao izjavu tokom suđenja koja je u potpunosti bila drugačija od one koju je svedok dao tokom istrage. Treba se napomenuti da glavno suđenje, uključujući zasedanja u kojima je zaštićeni svedok svedoči, držale su se u javnim sednicama i ne pred kamerama .

U istom slučaju, iste novine su objavile izjavu drugog zaštićenog svedoka. Inicijali ovog svedoka su navedeni u novinskom članku, zajedno sa informacijom koja je mogla da dovede do prepoznavanja adrese svedoka. Može se ponoviti da je naredba zaštite koja je izdata na početku glavnog suđenja zahtevala da čak i inicijali zaštićenog svedoka se ne mogu otkriti, naročito ne medijima.²⁰

U ovom slučaju mnogo je problema zbog kojih se javlja zabrinutost. Pre svega, nejasno je do kakvog stepena je svedok koji je bio/bila fotografisan i oni koji su odbili mere zaštite tokom suđenja su na pravi način bili konsultovani od strane tužioca i suda pre samog nametanja mera zaštite. Što se tiče svedoka koji je bio fotografisan, takođe je nejasno da li je on/ona bio adekvatno informisan o tome kakvo se ponašanje od njega očekuje u vezi sa zaštitom njegovog ili njenog identiteta. Iako, zakon ne nalaže neophodnu saglasnost oštećene strane ili svedoka za mere zaštite, može se reći da je takav sporazum naročito važan za pravilnu primenu tih mera. Uistinu, može biti zloupotreba resursa ukoliko su mere zaštite nametnute od strane suda, ali svedok koji ima za cilj da se zaštiti je onaj koji se nepovinuje tim merama u potpunosti. S jedne strane, ponašanje koje može do otkrivanja nečijeg identiteta, ili koje ga uistinu i otkriva, može nagovestiti da se svedok ustvari ne boji zastrašivanja ili uznemiravanja; s druge strane, takvo ponašanje takođe može nagovestiti da svedoci nisu opazili mere zaštite kao adekvatne u cilju sprečavanja uznemiravanja.

Pored toga, izgleda da je svedok kome je novinar prišao bio u hodniku suda dok je čekao da svedoči: ovo nameće pitanje zašto ovaj svedok nije imao malo više privatniji ili osiguraniji prostor za čekanje, umesto toga što je ostao na javnom mestu gde postoji mnogo veća mogućnost da bude prepoznat i povezan sa sudskim krivičnim postupkom.

Više od toga, izgleda da postoji zbunjenost oko toga da li je uistinu preduzeta bilo koja radnja ili aktivnost koja bi ispitala ponašanje novinara, shodno onome što je predsedavajući sudija izjavio na otvorenom sudu. Predsedavajući sudija je izjavio na sudu da su stražari podneli izveštaj predsedniku okružnog suda koji je kasnije izjavio da će preduzeti određene radnje. Međutim, u intervjuu sa OEBS-om, predsednik suda je izjavio da ga o incidentu nisu obavestili niti stražari niti predsedavajući sudija. Napokon, objavljeni članak u novinama koji je pokazivao inicijale zaštićenog svedoka je narušio meru zaštite.

---

¹⁹ Na početku glavnog suđenja, naredba zaštite se sastojala od toga da će se na svedoke na koje se bude obraćalo inicijalima u optužbi imati korist od mera koje a) njihovi lični podaci se neće spominjati na sudu, i b) da niti imena niti inicijali svedoka se ne smeje otkrivati, naročito ne medijima.

²⁰ Pogledajte *navedenu*, fusnotu 19.

1.3. Pitanja koja se odnose na bezbednost sudija i tužioca

OEBS se nije susreo sa nekim konkretnim primerima uznemiravanja sudija ili tužioca koji su radili na predmetima povezanim sa neredima. Međutim, u njihovim razgovorima sa OEBS-om, veliki broj sudija i tužioca, lokalnih i međunarodnih tvrdio je da je postojao strah od zastrašivanja, naročito kod lokalnih sudija, koji su radili na određenim predmetima povezanim sa neredima. OEBS je takođe dobio informaciju da je u nekim sudskim postupcima koji su vođeni protiv navodnih vođa nemira bilo je pokušaja da se imenuju lokalne sudije za potvrđivanje optužnice i za glavno suđenje. No, ipak lokalne sudije nisu bile voljne da budu uključene u sudski postupak, barem kao sudije za potvrđivanje optužnice ili predsedavajuće sudije.

Međunarodne sudije i tužioci su bili uključeni u najosetljivije predmete koji su se odnosili na nemire. Zbog toga, izgleda da lokalne pravosudne vlasti i tužilaštva nisu u potpunosti stavljeni na test koji bi dokazao da su sposobni da veoma efikasno rade na vrlo osetljivim među-etničkim slučajevima nasilja bez uplitanja ili uključenja međunarodnih sudija ili tužioca.

2. Problemi sa prikupljanjem dokaza u slučajevima u vezi sa nemirima

Pored nevoljnosti svedoka da svedoče, prikupljanje dokaza u krivičnim slučajevima u vezi sa nemirima ometa i niz drugih faktora. Ovo obuhvati činjenicu da je veliki broj lica bilo raseljeno kao posledica nasilja i kao posledica toga možda nisu bili uredno saslušani pred organima pravde. Šta više, neki međunarodni pripadnici organa javnog reda i mira i snaga bezbednosti koji su prisustvovali neredima napustili su oblast Misije, a da istražni organi i tužilaštvo nisu od njih dobili izjave koje mogu biti upotrebljene na sudu. Uz to, pokazalo se da svedočenja pripadnika policije i snaga bezbednosti bilo je ponekad teško dobiti.

Vredno pažnje je to što je u kasnu jesen 2004. godine, Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srbije je Odeljenju za pravosuđe UNMIK-a, i Operaciji «Tor», dostavilo jedan tom sa indeksom i 46 tomova sa informacijama i izjavama koje su dobijene od Srba sa Kosova koji su izbegli u Srbiju nakon nereda. Ovaj materijal je bio na srpskom, pa je uređeno da se prevede na engleski i albanski. Tom sa indeksom je prvi preveden da bi se dobila smernica za korišćenje tih podataka. Materijal koji je bio u vezi sa već otvorenim istragama pridodat je odgovarajućim dosijeima. U decembru 2004. godine uprava operacije Tor je promenjena, te slučajevi koji su se mogli biti predati sudovima na postupanje su tada bili poslati; svi ostali slučajevi su bili dalje pod istragom sve dok Operacija Tor nije raspuštena marta 2005. god. Istragu u slučajevima u vezi sa nemirima sada sprovode Regionalni odredi za borbu protiv kriminala.

2.1 Teškoće u prikupljanju dokaza koje proističu iz raseljenja zbog nasilja

Tokom nemira, procenjeno je da je oko 4.200 lica interno raseljeno ili je napustilo Kosovo zbog tog nasilja.²¹ Otuda mnoge oštećene strane i svedoci krivičnih dela nisu bili dostupni nadležnim organima u različitim fazama sudskog postupka. Međutim, čini se da u izvesnom broju slučajeva nadležni organi možda i nisu uložili adekvatne napore da pribave svedočenja tih lica.

U predmetu pred Opštinskim sudom u Gnjilanu/Gjilan, optuženi je bio osuđen 28. juna 2004. godine za krivična dela učestvovanja u masi koja je izvršila krivično delo i za učestvovanje u grupi koja je sprečila službena lica u obavljanju službene dužnosti. Ustanovljeno je da je optuženi učestvovao u masi koja je ušla u dvorište kuće u kojoj su živeli kosovski Srbi, i koja je nanela teške telesne povrede dvama kosovskim Srbima. Ni u jednom trenutku tokom postupka oštećene strane nisu bile saslušane, najvećim delom zbog toga što su ta lica raseljena, ali ni sud nije uložio nikakav dodatni napor da ih pronađe. Zanimljivo je međutim da je u jednom drugom

²¹ Vidi *UNHCR Opšti izveštaj 2004*, str.248.

krivičnom predmetu drugom optuženom suđeno po identičnim optužbama i za nanošenje povreda istim tim žrtvama²² ali pred Okružnim sudom u Gjilan/Gnjilanu. Zna se da su se istražni sudija i tužilac, obojica pripadnici međunarodnih snaga, susreli sa oštećenim stranama u Srbiji 17. juna 2004. godine; jednom od oštećenih je uručen sudski poziv i to lice se pojavilo na glavnom pretresu drugom optuženom licu.

Ne zna se u kojoj meri je sud u prvom predmetu imao saznanja o tome gde su se nalazile oštećene strane pre nego što se glavni pretres završio. Ako organima u ovom slučaju nije bilo poznato gde su se nalazile oštećene strane, to može ukazivati na nedostatak protoka informacija između sudskih organa koji se bave povezanim slučajevima. Ukoliko je, s druge strane, sudu bilo poznato gde su se nalazile oštećene strane, ali se nije potrudio da ih ispita, onda to ukazuje na nedostatak posvećenosti organa tužilaštva i pravosuđa da temeljno istraže slučajeve.

U drugom primeru pred Opštinskim sudom u Gnjilanu/Gjilan, jedno lice je 24. maja 2004. godine optuženo za tešku krađu i izazivanje opšte opasnosti. Prema optužnici na dan 17. i 18. marta 2004. godine optuženi je ušao u kuću kosovskog Srbina (čiji identitet nije naveden u optužnici) i ukrao stvari. U vezi sa drugim osnovom, u optužnici je opisano kako je 17. marta 2004. godine optuženi navodno zapalio kuću kosovskog Srbina (navedenog u optužnici) koristeći benzin, uzrokujući znatnu materijalnu štetu i ugrožavajući ljudski život. Ni u jednom trenutku tokom postupka nisu saslušane oštećene strane. Po drugom osnovu optužnice, na potvrdi o uručanju sudskog poziva, dostavnici od 22. juna 2004. napisano je da je oštećena strana raseljena na teritoriji Srbije. Tokom glavnog pretresa tužilac je promenio optužnicu povlačeći drugu stavku i okvalifikujući prvo krivično delo kao krivično delo primanja ukradene robe.

U ovom slučaju, sud nije čak ni pokušao da identifikuje jednu od oštećenih strana. Štaviše, što se tiče oštećene strane koja je bila identifikovana u optužnici, na osnovu činjenice da je to lice bilo raseljeno na teritoriji Srbije ono nije saslušano tokom postupka. Zabrinjava i to što tokom suđenja ni sudija nije konstatovao odsustvo oštećene strane, niti je javni tužilac pridao važnost tome što oštećena strana nije prisutna i što ne može biti saslušana.

2.2 Teškoće u prikupljanju dokaza zbog završetka angažmana u Misiji

OEBS je takođe primetio da u određenim postupcima istražni organi možda i nisu proaktivno tražili dokaze od međunarodnih pripadnika policije i vojnika KFOR-a koji su u nekom trenutku završili svoj angažman i otputovali iz oblasti Misije. U nekoliko slučajeva, istražni organi nisu pravovremeno pribavili izjave koje se mogu upotrebiti na sudu, a čini se da ni sudovi nisu načinili značajnije napore da te svedoke dovedu iz inostranstva da lično svedoče na suđenju. To je dovelo do odbacivanja optužbi zbog nedostatka dokaza u sledećim slučajevima.

U predmetu pred Opštinskim sudom u Peći/Pejë protiv optuženog koji je navodno učestvovao u masi koja je počinila krivično delo, jedinica policije operacije Tor je predala predmet javnom tužiocu uz jasnu napomenu da je jedini dokaz protiv osumnjičenog bilo svedočenje izvesnog vojnika KFOR-a koji je ubrzo potom trebalo da napusti Misiju. Službeno lice iz operacije Tor je izričito zahtevao u prisustvu branioca optuženog da tužilac ispita vojnika pre nego što napusti Misiju da bi to svedočenje moglo biti upotrebljeno kao dokaz na sudu.²³ Međutim, vojnik KFOR-a je napustio Misiju ne dajući izjavu. Tužilac stoga nije mogao da prikupi neophodne dokaze da bi potkrepio optužnicu, te je predmet odbačen.

---

²² Optuženi u ovom drugom predmetu je bio optužen za podstrekivanje mržnje, nesloge i netolerancije između etničkih grupa koje žive na Kosovu, izazivajući javnu opasnost u saučesništvu vatrom ili drugim zapaljivim sredstvom što je uzrokovalo teške telesne povrede, kao i izazivanje opšte opasnosti uzrokujući značajnu materijalnu štetu.

²³ Član 156. (2) PZKP.

U ovom primeru, da li zbog toga što je policija možda predala predmet tužiocu prekasno, ili zato što tužilac nije bio dovoljno marljiv u preduzimanju neophodnih koraka da uruči poziv i ispita svedoka, svedok je napustio Misiju ne dajući izjavu i predmet je morao biti odbačen.

U drugom primeru pred Okružnim sudom u Prizrenu optužnica je podignuta 18. juna 2004. godine po kojoj je lice optuženo za krivična dela pokušaja izazivanja opšte opasnosti, napada na službeno lice dok je vršilo službenu dužnost i učestvovanja u masi koja je počinila krivično delo. Istražni sudija je saslušao međunarodnog pripadnika policije na dan 8. aprila 2004. godine, u odsustvu branioca optuženog; u svojoj izjavi svedok je jasno identifikovao optuženog kao lice koje je pokušalo da izazove opštu opasnost. Na dan 21. jula 2004. godine na saslušanju za potvrđivanje optužnice, optuženi se izjasnio da nije kriv ni po jednoj od tri tačke optužnice. Na početku pretresa, javni tužilac je promenio optužnicu povlačeći prvu tačku o izazivanju opšte opasnosti zbog toga što je jedini svedok za tu tačku napustio Misiju.

U ovom slučaju, branilac nije čak bio pozvan da prisustvuje istražnom saslušanju ovog svedoka važnog za sudsko gonjenje. Optužnica je predviđala saslušanje ovog svedoka tokom suđenja. Međutim, izgleda da nadležni organi nisu uzeli u obzir činjenicu da je svedok trebalo ubrzo da napusti Misiju. Štaviše nisu preduzete adekvatne mere da bude pravilno unakrsno ispitan od strane odbrane pre odlaska iz Misije da bi njegova izjava tokom istrage bila upotrebljena tokom suđenja. S druge strane, vraćanje svedoka na Kosovo da bi se saslušalo njegovo svedočenje pred sudom kako stvari stoje nije bilo razmotreno pre nego što je tužilac povukao dotične tačke optužnice.

2.3 Teškoće u prikupljanju dokaza zbog ne pojavljivanja svedoka pred sudom i nedostatka potrebnog dokaznog materijala

U znatnom broju slučajeva pripadnici policije se nisu pojavljivali pred sudom da pruže dokaze, iako im je uredno uručen sudski poziv.²⁴

U predmetu pred Opštinskim sudom u Gnjilanu/Gjilan, lice je optuženo za učestvovanje u masi koja je počinila krivično delo i učestvovanju u grupi koja je sprečavala službena lica u obavljanju službene dužnosti. Tokom istrage, osim optuženog, dva pripadnika KPS su dala svoje iskaze javnom tužiocu. Ta dva svedoka su bila uredno pozvana da svedoče tokom glavnog pretresa, ali se oni ipak nisu pojavili pred sudom. Ne interesujući se za razloge odsustva svedoka, sud je odlučio uz saglasnost strana u postupku da, radi efikasnosti procesa, ne sasluša ove svedoke, nego da unese u zapisnik njihove izjave date tokom istražnog postupka.²⁵

U slučaju pred Opštinskim sudom u Prištini/Prishtinë, lica su optužena za pokušaj krađe u saučesništvu. Pripadnik KPS je uredno pozvan kao svedok na glavnom pretresu od 23. septembra, ali se nije pojavio pred sudom. Nikakvo opravdanje za njegovo odsustvo nije dato, a sud nije preduzeo nikakve korake da primora svedoka da se pojavi. Umesto toga, javni tužilac je povukao svoj predlog da sasluša ovog svedoka, a sud je to odobrio bez dalje diskusije.²⁶

---

²⁴ Član 158. (1) PZKP kaže da se “[k]ao svedoci pozivaju lica za koja postoji verovatnoća da će moći da daju informacije o krivičnom delu, izvršiocu i važnim okolnostima koja su od značaja za krivični postupak.” Drugi stav iste odredbe predviđa opštu obavezu za sva lica koja su pozvana da svedoče da se odazovu pozivu i da svedoče, sem ukoliko nije drugačije predviđeno PZKP. U vezi sa KPS-om, treba znati da Priručnik o pravilima i procedurama predviđa da se pripadnici KPS pojavljuju na sudu i kaže da “[u]koliko je pripadnik KPS pozvan da se pojavi na sudu, on/ona je obavezan-na da se pojavi na mestu i u vremenu koje je navedeno.” Vidi *Priručnik za pravila i procedure Kosovske Policijske Službe*, Odsek za pravila KPS za razvijanje pravila, pravilo br. P-1.41, stupilo na snagu 1. oktobra 2002.

²⁵ Pošto su ove izjave pročitane branilac je uložio prigovor. Treba reći da branilac nije podržao svoj prigovor bilo kakvim pravnim argumentima. Na dan 28. juna 2004. godine optuženi je bio osuđen i kažnjen sa 6 meseci zatvora.

²⁶ 23. septembra 2004. godine sud je odredio vaspitne mere intenzivnog nadzora od strane roditelja dvojici optuženih, obojica maloletnih lica.

U jednom drugom predmetu pred Opštinskim sudom u Gnjilanu/Gjilan jedno lice je optuženo za pokušaj teške krađe. Dva pripadnika KPS su svedočila za vreme istrage pred javnim tužiocem u odsustvu i optuženog i branioca. Oni su zatim uredno pozvani na glavni pretres od 20. maja 2004. godine. Od ova dva policajca, samo se jedan pojavio na pretresu i dobio je usmeni poziv da se pojavi na sudu 31. maja 2004. godine. Na tom kasnijem pretresu, nijedan od pripadnika KPS se nije pojavio, a u spisima predmeta nedostaje dostavnica poziva za drugog policajca. Uz saglasnost svih strana, a da se ne bi odlagao postupak, sud je odlučio da uvede njihove izjave u zapisnik. Optuženi je uložio prigovor na ove izjave. Treba znati da su ove dve izjave činile osnovu da optuženi bude proglašen krivim po optužnici.

U navedenim slučajevima, pripadnici KPS se nisu odazvali na poziv da se pojave kao svedoci, bez ikakvog ponuđenog valjanog opravdanja. Sem što sudovi nisu preduzeli nikakve zakonske mere da ih primoraju da se pojave, naizgled dajući prioritet blagovremenom zaključivanju predmeta, takođe zabrinjava to što pripadnici KPS nisu u potpunosti saradivali sa organima pravosuđa kada je to bilo potrebno.

Konačno, u nekim slučajevima, pokazalo se da KFOR nije pružio dokaze koji bi potkrepili pritužbe protiv optuženih lica.

U slučaju pred Sudom za prekršaje u Gnjilanu/Gjilan, osumnjičeni je optužen prema članu 18. (10) Zakona o javnom redu i miru.²⁷ On je porekao da je učestvovao u protestima 18. marta 2004. godine ili da je bacao kamenje na KFOR, iako ga je KFOR uhapsio. Sud je dva puta pozvao pripadnika KPS da se pojavi na sudu, u aprilu i decembru 2004. godine, ali se on nije odazvao pozivu.²⁸ Sud je odbacio predmet 20. decembra 2004. godine zbog nedostatka dokaza. OEBS je tada bio obavešten od strane sudije da je KFOR obećao da imaju film i fotografije koje će dostaviti sudu da bi se identifikovao osumnjičeni. Međutim ništa od ovoga nije bilo predstavljeno sudu. Štaviše, predsednik Suda za prekršaje je dodao da je pored kontakta sa KFOR-om, takođe stupio u kontakt sa regionalnim komandrom policije da bi se izvelo još dokaza, ali je komandir odgovorio da takvi ne postoje.

U jednom drugom predmetu pred Sudom za prekršaje u Gnjilanu/Gjilan osumnjičeni je optužen po članu 18. (10) Zakona o javnom redu i miru.²⁹ Bio je saslušan pred sudom na dan 19. marta 2004. godine, i izjavio da je učestvovao u neredima ali nije priznao da je bacao kamenje prema KFOR-u.. Jedinu svedok u ovom slučaju, pripadnik KPS, posvedočio je 8. decembra 2004. godine da je dotičnog datuma samo prihvatio i pripremio slučaj optuženog kojeg su doveli KFOR. Pripadnik KPS je izjavio da je pitao KFOR da pruži dokaze koji bi potkrepili navode o izvršenju krivičnog dela međutim nijedan dokaz nije se pružilo. Sud je 28. decembra 2004. godine suspendovao postupak zbog nedostatka dokaza.³⁰

Ovakav nedostatak saradnje između KFOR-a i pravosudnog sistema je ozbiljan problem, s obzirom da je tokom martovskih nemira KFOR bio uveliko uključen u ponovnom uspostavljanju javnog reda i mira, te da su mnogi vojnici mogli biti u prilici da prisustvuju izvesnom broju krivičnih dela i/ili da prikupe dokaze koji bi bili od velike pomoći sudovima.

---

²⁷ Član 18. (10) Zakona o javnom redu i miru (Službeni list SAP Kosova, br. 13/81) predviđa da se "kaznom zatvora do 2 meseca kažnjava manji prekršaj [...] kojim se potcenjuju državni organi, organizacije udruženog rada, organizacije i druge zajednice samouprave, uznemirava ili vređa službeno lice dok vrši dužnost koja je u okviru njegove nadležnosti."

²⁸ Prema rečima sudije policajac se pojavio na sudu i obavestio ga da je on samo uradio preliminarni policijski izveštaj i pripremio slučaj. Međutim, ovo nije uvedeno ni u jedan zapisnik o ovom slučaju.

²⁹ Vidi *supra* fusnotu br. 27.

³⁰ Postupak je suspendovan u skladu sa članom 198(1), tačka 8 Zakona o Prekršajima (Službeni list SAP Kosova, br. 23/79)

2.4 Drugi problemi u vezi sa prikupljanjem dokaza

OEBS je takođe dobio informacije od policijskih istražitelja o ozbiljnim problemima u prikupljanju dokaza u vezi sa incidentima u nemirima. Pokazalo se u određenim slučajevima da su oštećene strane bile ispitivane nekoliko puta od strane različitih pripadnika policije.³¹ Za očekivati je da bi policajac kome je dodeljen slučaj, pošto pročita prethodno prikupljene izjave svedoka, želeo da neposredno čuje svedočenje svedoka. Međutim, ponegde prethodno date izjave oštećenih strana i svedoka nedostaju u dosijeima nekih predmeta. Ovo je zabrinjavajuće u smislu da ne samo što ukazuje na mogući nedostatak koordinacije,³² organizacije, pa čak i profesionalizma u organima policije, nego navodi na sumnje da su prikupljeni dokazi namerno bili uklonjeni ili nisu uključeni u dosije datih slučajeva. Štaviše, druge vrste dokaza, kao što je foto materijal, navodno takođe nedostaju u dosijeima, mada postoje informacije koje ukazuju da su takvi dokazi predati organima policije. Ako su takve tvrdnje zaista osnovane ne zna se da li bi nedostatak dokaznog materijala mogao biti posledica neorganizovanosti ili nečeg drugog.

Dodatno zabrinjava neprijatnost koju dožive oštećene strane i svedoci kada se od njih iznova traži da daju svoj prikaz događaja. Ovo daje povoda za nedostatak poverenja u sposobnost organa reda da pravilno istraže te incidente.

U slučajevima nemira opšte je prihvaćeno da video dokazi mogu igrati bitnu ulogu u reagovanju sistema krivičnog pravosuđa.³³ Video snimci mogu biti korišćeni kao dokaz na različite načine, pri čemu: a) daju opštu sliku o neredima u kojima su počinjeni mnogi pojedinačni prekršaji; b) utvrđuju identitet lica koja su učestvovala u neredima ili su organizovala i vodila akcije mase ili grupe; i c) prikazuju akcije snaga reda i zakona kojima odgovaraju na neredu.³⁴

U martovskim nemirima 2004. zaista su bili dostupni neki video zapisi, i video dokazi su upotrebljeni u nekim krivičnim predmetima. Međutim, video materijal možda i nije odigrao tako važnu ulogu prilikom dokazivanja. Prema zvaničnicima operacije Tor, zbog toga što su većinu video zapisa napravili mediji i neki kontingenti KFOR-a, postojao je problem u upotrebi ovih video zapisa kao dokaza. Zapravo, video zapisi medija više prikazuju osećaj koji je proizveo nemir nego činjenice koje bi se mogle upotrebiti kao dokaz na sudu. S druge strane, video zapisi koje je napravio KFOR su u nekim slučajevima bili lošeg kvaliteta ili nisu bili dostupni istražnim organima. Prema operaciji Tor, nije bilo video zapisa koje je napravila lokalna policija, a dalje se pokazalo se da organi zakona na Kosovu nemaju obučene službenike koji su specijalizovani za prikupljanje video dokaza pod okolnostima takvih građanskih nereda.³⁵

Iako video dokaz može da bude veoma koristan u krivičnom postupku kada se radi o prekršajima u vezi sa nemirima, ne bi ga trebalo uzimati samostalno kao jedini dokaz za krivična dela protiv javnog reda. Iskustvo sa Kosova i drugih sudskih vlasti u velikom obimu pokazuje da čak i kada je dokazni video

---

³¹ Pokazalo se da je izvestan broj prikupljenih izjava bio lošeg kvaliteta i nerazumljiv te su stoga naknadno dodeljena službena lica morala da ponove saslušanje svedoka.

³² Izgleda da između Regionalnih timova za borbu protiv kriminala (RTK) i operacije Tor nije došlo do urednog predavanja premeta, a neki RTK su i odbili da predaju predmete.

³³ Vidi Alan Karling, Darel Dejvis, Amrita Fernandes-Bakši, Nil Jarman, i Piter Nias, *Pravedno pravosuđe za sve? Odgovor sistema krivičnog pravosuđa na nemire u Bredfordu jula 200. godine*, objavio Program za miran grad, Univerzitet u Bredfordu, u saradnju sa The Joseph Rowntree Charitable Trust (2004) [u daljem tekstu "Izveštaj o Bredfordu"] koji je dostupan na <http://betterbradford.org.uk/Documents/Fair%20Justice%20For%20All.pdf> (poslednji pristup 10. avgusta 2005.godine). Na strani 16. ovog dokumenta autori kažu da: "[j]e teško prenaslagati važnost video dokaza za ceo tok reakcija krivičnog pravosuđa na 7/7/01 [datum bredfordskih nemira] [...] Vrlo je moguće da optužnice u vezi sa nemirima sa bilo kakvim izgledima na osuđujući presudu, ne bi ni bile podignute da nije bilo videa, kao i to da bi broj takvih optužnica bio izuzetno ograničen na maksimum 20 slučajeva, u odnosu na 178 onih koje su ustvari podignute."

³⁴ Vidi Izveštaj o Bredfordu, *supra*. Slične informacije je dao OEBS-u i bivši Šef operacije Tor.

³⁵ OEBS-u je takođe rečeno da službenici obučeni za prikupljanje video materijala obično postoje u okviru timova za sudsku medicinu u drugim sudskim oblastima.

materijal dostupan, nije od velike koristi ukoliko proces krivičnog pravosuđa nije opšte prihvaćen. U primerima iz drugih sudskih vlasti, video zapisi su se pokazali najdelotvornijima kada je, prateći postere ili druge kapanje za identifikaciju, stanovništvo bilo spremno da preda osumnjičene vlastima ili da podstakne osumnjičene da se predaju policiji.³⁶ Što se tiče martovskih nemira 2004. u kontekstu Kosova, može se slobodno reći da javnost nije pokazala ovakvo pristajanje uz postupke krivičnog pravosuđa.

3. Odlaganja u slučajevima u vezi sa neredima

Od 426 predmeta u vezi sa nemirima, 110 je još u procesu. Stoga, većina je slučajeva završen, međutim OEBS je zabeležio odlaganja u velikom broju postupaka.

Tokom martovskih nemira 2004. neuobičajeno visoki broj incidenata se dogodio za kratak vremenski period. Očigledno, ovi slučajevi su stvorili dodatni teret već prevelikom obimu posla za policiju, tužilaštvo i sudske organe. Stoga je, do izvesne mere, bilo za očekivati da će ovo mnoštvo predmeta prouzrokovati odlaganja u sprovođenju pravde. Ipak, uprkos tome što je ove predmete trebalo tretirati kao prioritete od strane pravosudnog sistema,³⁷ OEBS je primetio u velikom broju slučajeva da nadležni organi možda nisu preduzeli odgovarajuće korake da omoguće da ovi predmeti budu blagovremeno zaključeni.

Operacija Tor je formirana maja 2004. u cilju da istraži krivična dela u vezi sa martovskim nemirima. Krajem 2004. operacija Tor je istražila ili je istraživala oko 1.200 krivičnih incidenata u nemirima. Prema informacijama dobijenim od uprave operacije Tor, jedinica se suočila sa velikim brojem problema u istrazi incidenata u vezi sa nemirima. Pre svega, najveći broj osoblja koje je bilo stavljeno na raspolaganje ovoj jedinici Operacije je bio 140, od čega je bilo oko 90 naimenovanih inspektora.³⁸ Među predstavnicima operacije Tor vladalo je mišljenje da je broj inspektora bio suviše mali da bi se propisno obradili svi dodeljeni predmeti.

Još jedan problem je to što nisu svi inspektori ispunjavali profesionalne uslove za svoje pozicije što se tiče poznavanja engleskog jezika i pravog iskustva u istragama. Štaviše, na izvestan broj istraga je uticalo to što je inspektorima isticao rok ugovora i što su napuštali Misiju. Operacija Tor je takođe postavila elektronsku bazu podataka u kojoj je trebalo da bude zabeležena svaka aktivnost u vezi sa svim slučajevima.³⁹ Osim što su se podaci unosili u ovu bazu podataka, iz nje su se mogli dobiti podaci o nekoj istrazi koji bi mogli koristiti u nekoj drugoj istrazi. Međutim, OEBS-u su predstavnici operacije Tor rekli da ova baza podataka nije zapravo bila korišćena, a ni pogodna za korišćenje.⁴⁰

Ukratko, operacija Tor bi postigla delotvornije rezultate da je imala na raspolaganju dovoljne resurse, podršku kao i koordinaciju sa drugim jedinicama policije. Jedna od posledica pomenutih nedostataka su i odlaganja tokom policijske istrage krivičnih dela u vezi sa nemirima. Još jedna ozbiljna posledica je neuspeh da se pruže adekvatni dokazi za potrebe krivičnog gonjenja u nekim predmetima.

---

³⁶ Vidi Bredfordski izveštaj, *supra* fusnota 33, str. 16-17.

³⁷ Prema Standardima vladavine prava UNMIK Policija (i CIVPOL i KPS) treba da istraže krivična dela bez straha ili usluge i rodne pristrasnosti, dajući poseban prioritet istraživanju krivičnih dela nasilja koja su počinjena tokom događaja 17-19 marta 2004. (Standard 1.1 Standarda vladavine prava – Plan za sprovođenje standarda na Kosovu). Dalje, postoji opšti utisak da pravosuđe priznaje da bi ove predmete trebalo tretirati kao prioritete. Takođe u ovom pogledu, Evropski sud za ljudska prava kaže da “[d]ela motivisana etničkom mržnjom koja vodi lišavanju života podrivaju osnove [demokratskih] društava i zahtevaju posebnu pažnju i delotvoran odgovor od strane vlasti.” Vidi *Nachova i drugi protiv Bugarske*, Evropski sud za ljudska prava, 43577/98 i 43579/98, 26. februara 2004. godine, stav 155.

³⁸ Imajte na umu da su ovi brojevi varirali tokom Operacije.

³⁹ Oko 16 osoba iz operacije Tor je zaduženo da ubacuje podatke u bazu podataka te jedinice.

⁴⁰ Baza podataka je bila teška za upotrebu najviše zbog poznavanja engleskog jezika lica koja su pružala podatke i onih koji su iste unosili, ali i zato što su predmeti imali više unosa sa različitim pravilima pisanja. itd.

U slučaju pred Opštinskim sudom u Peći/Pejë, podnosen je optužni predlog protiv jednog lica za krivično delo učestvovanja u grupi koja je sprečavala službeno lice u obavljanju njegovih službenih dužnosti. Izveštaj pripadnika policije koji opisuje radnje koje je policija preduzela da bi ispitala osumnjičenog i druga lica kao moguće svedoke datira od 12. aprila 2004. godine. Izveštaj o policijskoj istrazi upućen Opštinskom tužiocu u Peći/Pejë koji datira od 6. juna 2005. godine uopšteno opisuje događaje koji su se odigrali 17. marta 2004. godine i samo ponavlja ono što je osumnjičeni dao kao izjavu policiji. Ovaj izveštaj ima uopšteni zaključak da se “[i]z svih dokaza koje je policija prikupila u vezi sa izvršenjem krivičnog dela [...]ne može dokazati van sumnje protiv [osumnjičenog]. Potpisani inspektor preporučuje zatvaranje ovog predmeta.” Ipak, opštinski tužilac podnosi optužni predlog dana 27. juna 2005.godine. Glavni pretres je uredno održan nakon toga, 14. jula 2005.godine, kad je izjava pripadnika policije data 12. aprila 2004. godine pročitana, foto dokumentacija podneta na uvid, a optuženi dali izjavu poričući bilo kakvu krivičnu odgovornost. Drugi javni tužilac, ne isti onaj koji je podigao optužnicu, potvrdio je da nije bilo dokaza koji bi ukazali na to da je optuženi počinio krivično delo, a sud je doneo oslobađajuću presudu istog tog dana.

Nije jasno koje su druge istražne radnje preduzeli organi policije od aprila 2004. god. do juna 2005. godine. Nikakve dalje konkretne istražne radnje nisu spomenute u izveštaju o policijskoj istrazi od 6. juna 2005. godine.⁴¹ Iako je policija možda mogla da pretpostavi da treba prikupiti dodatne dokaze za krivično gonjenje u ovom predmetu, ne može se isključiti ni to da istražni organi nisu uspeli da obrade predmete u vezi sa neredima sa potrebnom proračunatošću, bar shodno radnjama predviđenim standardima vladavine prava.⁴²

Nekoliko puta, odlaganja je uzrokovalo ne samo postupanje policije, nego i sudskih organa i drugih agencija koje saraduju sa sudom.

U predmetu pred Okružnim sudom u Mitrovici/Mitrovicë, lice je optuženo za tešku krađu i nezakonito posedovanje oružja. U svojoj izjavi datoj istražnom sudiji 24. marta 2004. optuženi je priznao da je počinio oba krivična dela i bio je zadržan u pritvoru. Jedinu svedok koji je bio ispitan u ovom predmetu je bio saslušan dva meseca kasnije 28. maja 2004. Optužnica je podignuta 28. jula 2004. a sledećeg dana optuženi je bezuslovno pušten iz pritvora. Saslušanje radi potvrđivanja optužnice je prvo zakazano za 24. novembar 2004. četiri meseca nakon što je optužnica podignuta. Optuženi se nije odazvao pozivu za ovaj datum, niti se odazvao pozivu na saslušanje koje zbog toga zakazano za 2. decembar 2004. Izgleda da se sud isključivo oslanjao na sistem uručivanja poziva umesto da je koristio druga sredstva na raspolaganju, kao što je naredba da se optuženi dovede pred sud uz upotrebu sile.⁴³ Na dan 24. januara 2005.godine, optuženi je stavljen u sudski pritvor zbog drugog krivičnog dela. Jedinica za transport zatvorenika ga nije transportovala u sud radi saslušanja za potvrđivanje optužnice koje je zakazano po treći put za 7. februar 2005. godine, prema rečima šefa ove jedinice, njihova vozila nisu pogodna za duga putovanja. Saslušanje za potvrđivanje optužnice se konačno održalo 9. februara 2005. godine kada se optuženi izjasnio da je kriv po obe tačke. Iako je optužnica bila potvrđena, i postala pravosnažna 11. februara 2005. glavni pretres je bio održan 20. juna 2005. četiri meseca kasnije⁴⁴ kada se optuženi ponovo izjasnio da je kriv.

---

⁴¹ Međutim, inspektor koji je konačno dao Izveštaj o policijskoj istrazi, obavestio je OEBS da je lično ispitivao osumnjičenog 4. februara 2005. godine, pošto nije imao potpuno poverenje u istragu koja je prethodno sprovedena.

⁴² Vidi *supra* fusnotu 37. Dalje, interesantno je da je jedan tužilac podneo optužni predlog na osnovu dokaza koji je od strane policijskog inspektora a zatim i i tužioca tokom suđenja okarakterisan kao neadekvatan da bi se potkrepio sudsko gonjenje ovog osumnjičenog. Uprkos tome što je tužilac zaista to učinio samo na osnovu krivičnog izveštaja [član 462(2) PZKP]bilo je za očekivati da će tužilac potkrepiti svoje mišljenje adekvatnim dokazima; takvo obrazloženje nije bilo navedeno u optužnom predlogu.

⁴³ Vidi član 270(1) PZKP.

⁴⁴ Član 319(2) PKZK predviđa da “[p]redsedavajući sudija zakaže glavni pretres čim optužnica bude potvrđena. Ukoliko to ne učini u roku od mesec dana od kada optužnica bude potvrđena, on ili ona će obavestiti predsednika suda o razlozima...”

Iako ovaj predmet nije bio komplikovan, i uzimajući u obzir da je optuženi priznao krivicu na samom početku istrage, ipak trebalo je godinu i tri meseca da se predmet završi.

4. Preporuke

- OEBS će ponoviti svoje preporuke u vezi sa pitanjem zaštite svedoka, koje su date u prethodnom Pregledu Krivičnog pravosudnog sistema..⁴⁵ Preciznije, OEBS predlaže da:
  - Specijalni predstavnik generalnog sekretara izda Administrativno uputstvo kojim se postavlja zvanična obaveza sudovima i tužiocima da obaveste bilo kog svedoka koji bi se mogao nalaziti u opasnosti o raspoloživim merama zaštite svedoka.
  - Privremeni krivični zakon bi trebalo prepraviti da bude jasnije da je kršenje naredbe mere zaštite krivično delo.
  - Kosovski institut za pravosuđe i Advokatska komora Kosova u saradnji sa Centrom za krivičnu odbranu treba da nastave sa obučavanjem sudija, tužilaca i advokata o upotrebi mera zaštite u sudskom procesu.
  - Stub za policiju i pravosuđe UNMIK-a treba da pokrene kampanju za informisanje javnosti da bi se javnost uverila da postoje sredstva kojima vlasti mogu da zaštite svedoke na Kosovu.
  - Nadležne vlasti treba da uvedu i sprovedu adekvatne kazne za javne službenike, advokate i druga lica koja otkriju, i takođe medije koji objave poverljive podatke o zaštićenim svedocima.
  - Tužioci i sudski organi treba da sprovedu istragu, sudski gone i kazne napade i pretnje učinjene ovim svedocima.
  - Politički lideri treba da povećaju napore da ohrabre stanovnike Kosova da sarađuju sa istražnim i sudskim organima u rešavanju krivičnih dela, uključujući i među-etnička krivična dela.
- Pored zaštitnih mera koje su izrečene shodno Privremenom krivičnom zakonu, kada postoje dokazi da je prećeno svedocima i kada oni žele biti premešteni unutar Kosova ili u drugu zemlju, istražni i sudski organi i tužilaštvo treba da zatraže i fizičku zaštitu od Jedinice za zaštitu svedoka.
- Jedinica za zaštitu svedoka treba da omogući da zaštićeni svedok uživa svu neophodnu zaštitu pre, tokom i nakon sudskog postupka.
- Jedinica za zaštitu svedoka i/ili pripadnici KPS koji rade u sudu treba da omoguće da odmah nakon svedočenja svedok bude pod pratnjom sproveden do bezbednog mesta i da ne bude ostavljen u prostorijama za javnost u sudnici.
- OEBS dalje predlaže da istražni organi preduzmu sve neophodne mere da dobiju izjave od svedoka i oštećenih strana koje možda ne mogu biti na raspolaganju sudu tokom suđenja, u formi koja se može upotrebiti na glavnom pretresu kao dokaz. Uz to, tužilaštvo treba da bude pripravno da predloži, a sudovi da ozbiljnije razmotre mogućnost da dovedu svedoke na Kosovo da lično svedoče, ako je njihovo neposredno svedočenje od važnosti za ishod postupka.
- Sudije i tužioci treba da ulože žalbu Jedinicama za stručne standarde protiv pripadnika KPS koji se ne pojave na sudu bez opravdanja kada su pozvani kao svedoci.
- OEBS preporučuje da sudski organi preduzmu sve odgovarajuće mere da bi omogućili da predmeti budu obrađeni blagovremeno.
- Komesar Policije treba da preduzme sve odgovarajuće mere da omogući da dovoljan broj pripadnika policije koji je posebno obučen za prikupljanje dokaza putem video zapisa bude raspodeljen širom Kosova.

---

⁴⁵ Vidi OEBS 5. Pregled sistema krivičnog pravosuđa, naslov *Zaštita svedoka u sistemu krivičnog pravosuđa* (mart 2002-april 2003), str.26; i OEBS 6. Pregled pod naslovom *Krivično delo, pritvor i kazna* (decembar 2004), str. 77.

TREĆE POGLAVLJE

OPTUŽBE I KAZNE

Ovo Poglavlje obrađuje pitanja u vezi prakse podizanja optužbi i kaznama u slučajevima vezanim za nered. Prvi i drugi deo fokusiraju se na probleme koji se odnose na neadekvatne optužbe, dogovaranja u vezi davanja izjava i priznavanja krivice. Treći deo obrađuje probleme vezane za praksu izricanja kazni, o kojima je OEBS pisao u svojim ranijim izveštajima,⁴⁶ kao što su nepravilno korišćenje otežavajućih i olakšavajućih okolnosti kao i davanje nedovoljnog obrazloženja u slučajevima izricanja lakših kazni.

1. Neadekvatne optužbe

Jedan od problema koji su identifikovani u slučajevima vezanim za nered sastojao se u tome što je u određenom broju optužnica bilo odstupanja između navodnog ponašanja optuženog i kvalifikacije krivičnog dela. U stvari, u nekim slučajevima dela koja bi se prema opisima u optužnici mogla kvalifikovati kao krivična dela ili teža krivična dela nisu uopšte utuživana. Kao posledica toga, optužbe su bile neadekvatne u svetlu okolnosti opisanih u optužnici i nisu odražavale težinu navodne odgovornosti optuženog lica.

U predmetu pred Okružnim sudom u Peći/Pejë, optužnica od 5. novembra 2004. tereti optuženog za neovlašćeno nošenje i posedovanje oružja.⁴⁷ Međutim, pored činjenica koje su sadržane u optužbi, u optužnici se posebno navodi da je 17. marta 2004. optuženi identifikovan kako na video snimku, "govori preko megafona i u svom kratkom govoru naziva UNMIK i Srbe 'neprijateljima' i da se narod nalazi 'u ratnom stanju' i da je predvodio masu u skandiranju." Iako ove činjenice pokazuju da je optuženi verovatno bio odgovoran i za druga krivična dela,⁴⁸ optužnica nije sadržavala nikakve dodatne optužbe i overena je kao da je 16. decembra 2004. prvi put podneta od strane tužilaštva.⁴⁹ Uprkos navodnom aktivnom učešću optuženog u martovskim događajima, optužbe u optužnici nisu se odnosile na nered.

U drugom predmetu pred Opštinskim sudom u Gnjilanu/Gjilan, dva okrivljena lica optužena su za izazivanje opšte opasnosti na mestu gde se održavao veliki skup.⁵⁰ U optužnici, koja je podneta 7. aprila 2004., pominje se da su 17. marta 2004. okrivljena lica uzela privatno vozilo, vlasništvo kosovskog Srbina, policajac, odvezli ga izvan parking mesta, polomili sve prozore, prevrnuli ga i zapalili. Dana 2. juna 2004., tročlano sudsko veće utvrdilo je da su optuženi krivi za opisana krivična dela u optužnici i svakog od njih osudilo na po pet meseci zatvora. Međutim, opisane činjenične okolnosti isto tako predstavljaju krivično delo oštećenja pokretne imovine.⁵¹

U trećem primeru pred Opštinskim sudom u Prištini/Prishtinë, šestorica okrivljenih lica optuženo je 23. juna 2004. zbog učešća u masi koja vrši krivično delo,⁵² pri čemu su, u

⁴⁶ Vidi Misija OEBS-a na Kosovu, 6. Pregled sistema krivičnog pravosuđa, *supra* fusnota 14.

⁴⁷ Član 328(2) PKZ.

⁴⁸ Kao što je, učešće u rulji koja vrši krivično delo (član 320 PKZ), učešće u grupi koja ometa službeno lice u vršenju dužnosti (član 318 PKZ), i podsticanje nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, nesloge ili netolerancije (član 115 PKZ).

⁴⁹ Dana 8. aprila 2005. sud je utvrdio da je optuženi kriv po optužnici i kaznio ga novčanom kaznom od 300 evra. Između ostalih stvari sud je kao olakšavajuće okolnosti uzeo sledeće faktore: "važnost ove stvari je jako mala, samo delo ima mali značaj i opasnost je mala, [...] odsustvo posledica, nevažnost okolnosti u kojima je krivično delo izvršeno [...]."

⁵⁰ Član 291(1) i (3) PKZ, kažnjava se zatvorom u trajanju od šest meseci do pet godina.

⁵¹ Član 260 PKZ. Činjenica da je predmetno vozilo pripadalo KPS policajcu etničkom Srbinu mogla je isto tako da ima značaja za optužbu u okviru pomenute odredbe, ako je bilo dokaza koji bi ukazivali na etničku pristrasnost, jer član 260(2) PKZ propisuje teže kazne u slučajevima kada je nanošenje štete motivisano etničkom pristrasnošću.

⁵² Član 320(1) PKZ.

združenim akcijama, prouzrokovali opštu opasnost i naneli veliku materijalnu štetu. Prema optužnici, okrivljena lica su učestvovala u protestima koji su se dešavali u Obiliću/Obiliq, gde su nasilnici spalili nekoliko kuća kosovskih Srba. Vredi pomenuti da je tokom istrage jedan okrivljenik priznao da su on i drugi demonstranti bacali kamenje, oštetili i uništili sedam do osam kuća za koje su mislili da pripadaju Srbima. Dana 28. oktobra 2004., utvrđeno je da su optuženi krivi po ovim optužbama.⁵³

Uprkos činjenici da je ponašanje okrivljenih lica jasno pokazivalo da je postojao element etničke mržnje u njihovim akcijama, lokalni tužioci nisu ih dodatno ili alternativno optužili i za krivična dela podsticanja etničke ili verske mržnje time što su oštećivali imovinu drugih lica.⁵⁴ Sličan problem identifikovan je u sledećem primeru:

25. januara 2005., lokalni tužilac je podigao optužnicu po skraćenom postupku kod Opštinskog suda u Peći/Pejë u kojoj se optuženo lice tereti da je učestvovalo u grupi koja je ometala službeno lice u obavljanju dužnosti.⁵⁵ U optužnom predlogu se tvrdi da se 17. marta 2004. optuženo lice pridružilo gomili koja se kretala prema Belom polju/Bellopojë i koja je kasnije spalila kuću vlasnika kosovskog Srbina i bacala kamenje na KFOR i međunarodnu policiju. U ovom predmetu, akcije optuženog lica trebalo bi isto tako da predstavljaju i krivično delo podsticanja etničke ili verske mržnje zbog toga što je oštećivana imovina druge osobe.⁵⁶

Osim što nisu odražavale težinu navodne odgovornosti okrivljenih lica, blaže optužbe koje su iznete protiv njih u napred navedenim primerima dovele su i do izricanja blažih kazni u svakom pojedinačnom predmetu.

2. Dogovaranje u vezi izjave i priznavanje krivice

PZKP i PKZ uveli su nove odredbe koje uređuju priznavanje krivice kako na saslušanju za potvrđivanje optužnice⁵⁷ tako i na glavnom pretresu.⁵⁸ Priznavanje krivice generalno se definiše kao formalna izjava kojom okrivljeno lice priznaje svoju krivicu. Prema važećem zakonu na Kosovu, da bi priznavanje krivice bilo pravosnažno moraju se ispuniti određeni uslovi, naime, okrivljeno lice mora da razume karakter priznavanja krivice, priznavanje treba da je dobrovoljno i mora biti potkrepljeno činjenicama datog predmeta i dokazima koji su podneti od strane tužilaštva.⁵⁹ Samo priznavanje krivice se isto tako smatra olakšavajućom okolnošću koju sud mora da uzme u obzir prilikom utvrđivanja kazne za dato krivično delo.⁶⁰

Drukčiji koncept od priznavanja krivice je onaj o dogovoru o izjavi. Često korišćen kao na primer u Sjedinjenim Američkim Državama, dogovora o izjavi može se definisati kao “dogovor između tužilaštva i odbrane pri čemu optužena lica menjaju svoju izjavu od nedužan u kriv radi nekog ustupka koji nudi tužilaštvo (na primer, da se odbace teže optužbe protiv optuženog lica) ili kada sudija nezvanično izjavi da će izreći minimalnu kaznu ako okrivljeni prizna krivicu.”⁶¹ Za razliku od drugih pravosudnih sistema,⁶² na Kosovu dogovor o izjavi nije niti eksplicitno dozvoljen niti je uređen u

⁵³ Četvorica optuženih kažnjeni su sa po osam meseci zatvora, dok su dvojica kažnjena sa šest meseci zatvora uslovno na dve godine.

⁵⁴ Član 115(3) PKZ.

⁵⁵ Član 318(1) PKZ.

⁵⁶ Vidi *supra* fusnota 54.

⁵⁷ Član 314 i 315 PZKP.

⁵⁸ Član 358 i 359 PZKP.

⁵⁹ Član 315 PZKP.

⁶⁰ Član 64(1) PKZ.

⁶¹ Vidi *Oxford Dictionary of Law (Oksfordski pravni rečnik)*, Oxford University Press, peto izdanje, str. 368.

⁶² Vidi npr, član 231 Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, koji propisuje sledeće:

“(1) Osumnjičeni ili optuženi i njihov branilac mogu pregovarati sa tužiocem u vezi uslova za priznavanje krivice po krivičnom delu za koje se optuženi tereti.

PZKP. Međutim, uprkos tome što zakon u tom smislu ništa ne propisuje, izvesne odredbe u ovom Zakonu međunarodni sudije i tužioci tumačili su kao da je dozvoljeno dogovaranje o izjašnjavanju u slučajevima koji su se odnosili na neredu.

PZKP je uveo nove odredbe koje propisuju da kada izriče odluku kojom se odbacuje ili potvrđuje optužnica i kada izriče presudu, “sud nije obavezan da postupa po bilo kakvom dogovoru između tužioca i odbrane u pogledu izmene optužbi ili priznavanja krivice.”⁶³ Ove odredbe su dvosmislene jer iako ukazuje na mogućnost da tužilaštvo sklopi “dogovor” sa odbranom, zakon ipak uopšte ne uređuje takvu praksu niti daje bilo kakva uputstva u vezi s tim u kojim uslovima se ovakvi dogovori mogu sklopiti, ko treba/može da učestvuje u ovakvim pregovorima i koje su posledice u smislu prava oštećenih strana.⁶⁴

Štaviše, u pogledu dopuna optužnice, PZKP propisuje da “ako tužilac u toku glavnog pretresa utvrdi da izneti dokazi pokazuju da je došlo do izmene činjeničnog stanja u optužnici, onda on ili ona mogu usmenim putem da izmene optužnicu tokom glavnog pretresa[...].”⁶⁵ Ovaj tekst čini se da pokazuje da je namera zakonodavca bila da ograniči mogućnost za izmenu optužnice na one situacije u kojima je došlo do promene činjeničnih okolnosti. Prema tome, nije jasno da li se optužnica može zakonski izmeniti, posle saslušanja za potvrđivanje optužnice, samo kao posledica dogovora o izjašnjavanju.

Uprkos dvosmislenosti zakona u pogledu prihvatljivosti dogovora o izjašnjavanju, u jednom broju predmeta koje je OEBS pratio okrivljena lica su se izjasnila krivim posle dogovora sa tužilaštvom ili sudskim većem da će optužnica biti izmenjena i/ili da će biti izrečena blaža kazna. Sledeći predmeti su primer ovakve prakse:

U predmetu pred Okružnim sudom u Prizrenu gde su iznete optužbe za podsticanje nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, nesloge ili netolerancije,⁶⁶ prouzrokovanje opšte opasnosti,⁶⁷ štete, uništenje i nezakonito raznošenje zaštićenih spomenika ili predmeta sa Kosova,⁶⁸ i učešće u rulji koja vrši krivična dela.⁶⁹ Posle zahteva branioca jednog od tri okrivljenika podnetog 14.

---

(2) U dogovoru o izjašnjavanju sa osumnjičenim ili optuženim i njegovim braniocem o priznavanju krivice shodno stavu 1 ovog člana, tužilac može predložiti dogovorenu kaznu koja je manja od minimuma propisanog po zakonu za dato krivično delo(a) ili blažu kaznu za osumnjičenog ili optuženog.

(3) Dogovor o priznavanju krivice sastavlja se u pisanoj formi. Pretpretresni sudija, pretresni sudija ili sudsko veće mogu uvažiti ili odbaciti predmetni dogovor.

(4) Prilikom razmatranja dogovora o priznavanju krivice, sud mora da osigura sledeće: a) da je dogovor o priznavanju krivice postignut dobrovoljno, svesno i sa razumevanjem, i da je optuženi obavešten o mogućim posledicama, uključujući tu ispunjenje zahteva po zakonu o imovini i nadoknadu troškova krivičnog postupka; b) da postoje dovoljni dokazi koji dokazuju krivicu osumnjičenog ili optuženog; c) da osumnjičeni ili optuženi shvata da kada sklopi dogovor o priznavanju krivice time se odriče svog prava na pretres i da ne može uložiti žalbu na izrečenu krivičnu sankciju.

(5) Ukoliko sud prihvati dogovor o priznavanju krivice izjava optuženog se unosi u zapisnik. U tom slučaju, sud će najkasnije u roku od tri (3) dana utvrditi datum izricanja kazne koja je predviđena u dogovoru iz stava 3 ovog člana.

(6) Ukoliko odbaci dogovor o priznavanju krivice sud je dužan da o tome obavesti stranke u postupku i branioca o odbijanju dogovora i da to unese u zapisnik. Priznanje krivice koje je dato pred preliminarnim sudijom u postupku, preliminarnim pretresnim sudijom, sudijom ili sudskim većem ne može se prihvatiti kao dokaz u krivičnom postupku.

(7) Sud je dužan da oštećenu stranu obavesti o rezultatima pregovora o priznavanju krivice.”

⁶³ Član 316(6) i 386(3) PZKP.

⁶⁴ Član 315(2) predviđa da “[p]rilikom razmatranja priznavanja krivice optuženika, sudija može da zahteva mišljenja [...] oštećenih strana. Međutim, ovaj član se odnosi na priznavanje krivice, tako da to ne obavezuje sudiju da tako postupi. Vidi takođe član 359(3) PZKP.

⁶⁵ Član 376(1) PZKP.

⁶⁶ Član 115(3) PKZ.

⁶⁷ Član 291(1) i (5) PKZ.

⁶⁸ Član 289(1) i (2) PKZ.

⁶⁹ Član 320(1) PKZ.

decembra 2004. došlo je do nezvaničnog sastanka u kancelariji međunarodnog predsedavajućeg sudije⁷⁰ na kome je postignut dogovor o izjašnjavanju krivim, što je kasnije sprovedeno na glavnom pretresu. Ova tri okrivljena lica osuđena su na sledeći način: dve i po godine zatvora; dve godine zatvora, uslovno na pet godina, i 22 meseca zatvora, uslovno na pet godina.⁷¹

Po mišljenju OEBS-a učešće dva člana sudskog veća na nezvaničnom sastanku tokom koga je vođen razgovor o izjašnjavanju krivim nije predviđeno u važećem Zakonu o krivičnom postupku. Kao što je napred pomenuto PZKP propisuje da sud nije obavezan da postupa po bilo kakvom dogovoru između javnog tužioca i odbrane u vezi izmene optužbi niti u vezi izjašnjavanja krivim, ali ne uređuje ulogu sudije za vreme stvarnih pregovora u vezi dogovora. Štaviše, učešće sudija na ovakvim sastancima može da ugrozi njihovu nepristrasnost u slučaju da se traži njihova saglasnost u pogledu sadržaja dogovora.

Drugi primer dolazi iz Okružnog suda u Peći/Pejē i odnosi se na jedno optuženo lice koje je u početku bilo optuženo za učešće u masi koja vrši krivično delo,⁷² učešće u svojstvu vođe grupe koja ometa službeno lice u vršenju dužnosti,⁷³ ometanje službenih lica u vršenju njihovih dužnosti,⁷⁴ i podsticanje nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, nesloge ili netolerancije.⁷⁵ Shodno dogovoru postignutom sa odbranom, po kome se okrivljeno lice izjasnilo krivim vezano za tačke optužbe za učešće u rulji koja vrši krivično delo i ometanje službenog lica u vršenju dužnosti, međunarodni tužilac je izmenio optužnicu tokom saslušanja za potvrđivanje optužnice, koje je održano 1. februara 2005., tako da su unete samo optužbe za koje se okrivljeni izjasnio krivim.⁷⁶ Tokom glavnog pretresa, okrivljeni je još jednom priznao krivicu i osuđen je na šest meseci zatvora od strane mešovitog sudskog veća koje se sastojalo od jednog međunarodnog (predsedavajućeg) sudije i dvoje domaćih porotnika.

U ovom predmetu, usled ovakvih dogovora, optuženo lice je imalo koristi od povlašćenog postupanja: ne samo što je izmenjena optužnica imala uticaja na kaznu već je isto tako, u skladu sa važećim krivičnim zakonom, izjašnjavanje krivim smatrano olakšavajućom okolnošću od strane sudskog veća prilikom određivanja kazne.⁷⁷

U trećem primeru iz Okružnog suda u Peći/Pejē, jedno lice je 1. oktobra 2004. optuženo za nezakonito posedovanje oružja,⁷⁸ učešće u svojstvu vođe u grupi koja sprečava službeno lice u obavljanje dužnosti,⁷⁹ i falsifikovanje dokumenata.⁸⁰ Što se tiče prve optužbe, prema optužnici, dana 17. marta 2004. optuženi je navodno upotrebio "Molotovljev koktel," "i bacio ga ispod

⁷⁰ Učesnici ovog sastanka bili su predsedavajući sudija, jedan porotnik, javni tužilac, i branilac.

⁷¹ Krivična dela koja su razmatrana bila su, za prvog optuženika, dve tačke podsticanja nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, nesloge ili netolerancije (član 115(3) PKZ), jedna tačka prouzrokovanja opšte opasnosti (291(1) i (5) PKZ) i jedna tačka učešća u rulji koja vrši krivično delo (član 320(1) PKZ); za drugog optuženog, jedna tačka podsticanja nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, nesloge ili netolerancije (član 115(3) PKZ), prouzrokovanja opšte opasnosti (291(1) i (5) PKZ) i jedna tačka učešća u rulji koja vrši krivično delo (član 320(1) PKZ); i za trećeg optuženog, jedna tačka podsticanja nacionalne, rasne, verske ili etničke mržnje, nesloge ili netolerancije (član 115(3) PKZ) i jedna tačka prouzrokovanja opšte opasnosti (291(1) i (5) PKZ). Kazne koje se primenjuju na ova krivična dela kreću se od novčane kazne do dvanaest (12) godina zatvora.

⁷² Član 320(1) PKZ, koji propisuje kazne zatvora od tri meseca do pet godina.

⁷³ Član 318(2) PKZ, koji propisuje kazne zatvora je jedne do pet godina.

⁷⁴ Član 316(3) PKZ, koji propisuje Kazne zatvora od tri meseca do pet godina.

⁷⁵ Član 115(2) u vezi sa članom (1) PKZ, koji propisuje kazne zatvora do osam godina.

⁷⁶ Sud je priznao ovaj dogovor u tekstu presude kada kaže "Sud ističe [...] da su usled priznavanja krivice dve od prvobitnih četiri optužbi odbačene."

⁷⁷ Vredno je istaći da se čini da je optužnica sadržavala jake dokaze za optužbe. Između ostalih dokaza, javni tužilac je provobitno zahtevao da se tokom glavnog pretresa izvrši ocena sledećih dokaza: svedočenje tridesetčetvoro svedoka, tri video snimka i fotografije.

⁷⁸ Član 328(1) PKZ.

⁷⁹ Član 318(2) PKZ.

⁸⁰ Član 332(3) PKZ.

točkova vozila na putu, a pošto je ovaj koktel bio napunjen zapaljivom tečnošću to je dovelo do paljenja guma.” Usled dogovora sa odbranom, u početku glavnog pretresa, međunarodni tužilac je izmenio tekst optužnice, tako da su umesto “oružje” upotrebljene reči “opasan mehanizam” kojima je opisan “Molotovljev koktel”. Dana 14. januara 2005., optuženi je od strane lokalnog sudskog veća kažnjen sa godinu dana zatvora zbog krivičnog dela predvođenja grupe koja ometa službeno lice u obavljanje dužnosti (minimalna kazna koja se primenjuje za ovo krivično delo), i na tri meseca zatvora zbog krivičnog dela falsifikovanja dokumenata.

Interesantno je zapaziti da je uprkos nedostatku novih činjenica koje opravdavaju izmenu optužnice, međunarodni tužilac izmenio kvalifikaciju predmeta koji je upotrebio optuženi. Istovremeno, sudsko veće u svojoj pisanoj presudi nije objasnilo zbog čega “Molotovljev koktel” ne spada u definiciju oružja shodno PKZ. U stvari, u presudi se samo pominje da “ne postoji krivično delo [nezakonito posedovanje oružja] zbog toga što je tužilac izostavio frazu *potezao oružje* [...]” Usled izmene optužnice sud je smatrao da je ponašanje optuženog u vezi sa upotrebom pomenutog “opasnog mehanizma” već obuhvaćeno krivičnim delom učešća u svojstvu vođe grupe koja sprečava službeno lice u obavljanju dužnosti. Međutim, pošto se u definiciji ovog krivičnog dela u PKZ ne daje nikakav osvrt na sredstva koja su upotrebljena za ometanje službenih lica u obavljanju dužnosti, čini se da zaključak suda nije bio korektan.⁸¹

Osim sumnjive zakonitosti ovakve prakse, bar u nekim slučajevima, nisu uzeti u obzir razlozi zbog kojih je tužilaštvo sklapalo ovakve dogovore, da li je to imalo veze sa strahom od zastrašivanja svedoka i velike verovatnoće da dokazi koji su prikupljeni tokom istrage neće biti potkrepljeni na glavnom pretresu. Jedan međunarodni tužilac rekao je OEBS-u, vezano za treći primer koji je napred pomenut, da je razlog za sklapanje dogovora bio da se izbegne otkrivanje svedoka na glavnom pretresu. Budući da je to tako, zabrinjava to što su zbog straha od zastrašivanja svedoka, okrivljenima koji su navodno imali aktivnu ulogu tokom nereda izrečene blaže osude i/ili lakše kazne.

3. Izricanje kazni

3.1 Opšta zapažanja – tendencija ka blagim kaznama

Ocena postupanja pravosuđa u slučajevima vezanim za nered ne bi bila kompletna bez analize presuda. U periodu koji pokriva ovaj izveštaj zaključeno je 316 predmeta sa 209 osuda i 12 oslobađajućih presuda. Optužbe su odbačene u 95 predmeta. OEBS je zapazio da je generalni trend da se u većini predmeta vezanih za nered izriču kazne koje su blizu minimalne primenljive kazne.⁸²

Sledeći primeri pokazuju tendenciju izricanja blagih kazni u predmetima koji se odnose na krivična dela protiv javnog reda i mira.⁸³

U predmetu pred Opštinskim sudom u Peći/Pejē optuženo lice se tereti za učešće u grupi koja ometa službeno lice u obavljanje dužnosti.⁸⁴ Prema optužnom predlogu 17. marta 2004. optuženi je učestvovao u masi koja je blokirala kretanje Rumunskog SPU u Peći/Pejē, ometajući službenike u obavljanje njihovih dužnosti. Dana 15. aprila 2005. optuženog je lokalni sudija kaznio sa četiri meseci zatvora, uslovno na godinu dana.

⁸¹ Isto tako, vredi pomenuti da upotreba opasnih oruđa uopšte nije ocenjena kao otežavajuća okolnost od strane suda.

⁸² Na primer, u većini predmeta u kojima su optužbe teretile lica za učešće u grupi koja ometa službeno lice u vršenju dužnosti (član 318(1) PKZ, što se kažnjava zatvorom do tri godine) kazne su se kretale od tri do šest meseci zatvora, uz generalnu uslovnu kaznu do godinu dana. Štaviše, u znatnom broju predmeta u kojima se optuženi terete za učešće u rulji koja vrši krivično delo (član 320(1) PKZ, koje se kažnjava kaznom zatvora od tri meseca do pet godina), kazne su se kretale od četiri meseca do godinu dana zatvora, u većini predmeta uz uslovnu kaznu od jedne do dve godine.

⁸³ Poglavlje XXVIII PZKP.

⁸⁴ Član 318(1) PKZ, koji propisuje novčanu kaznu ili zatvorsku kaznu do tri godine.

U drugom primeru, iz Opštinskog suda u Gnjilanu/Gjilan, optuženi se tereti za učešće u masi koja vrši krivično delo⁸⁵ i učešće u grupi koja ometa službena lica u obavljanje dužnosti.⁸⁶ Optužnica opisuje kako je, 17. marta 2004., optuženi učestvovao u masi koja je ušla na crkveno zemljište sa namerom da zapali crkvu, pre nego što su ga zaustavili KFOR i KPS. Optužnica dalje pominje da je optuženi isto tako bio i u rulji koja je ušla u dvorište kuće kosovskog Srbina i nanela teške telesne povrede dvojici kosovskih Srbina. Dana 28. juna 2004., sudsko veće od troje domaćih sudija utvrdilo je da je optuženi kriv za navedene optužbe i izreklo zbirnu kaznu od šest meseci zatvora: četiri meseci zbog učešća u rulji koja vrši krivično delo i tri meseca zbog učešća u grupi koja ometa službeno lice u obavljanje dužnosti.⁸⁷

Tendencija izricanja blagih kazni takođe je zapažena i u slučajevima vezanim za neredu u kojima su izvršena druga krivična dela. Sledeći primer pokazuje iste nalaze u vezi slučaja krađe.

Predmet je vođen u Opštinskom sudu u Prizrenu, a umešana su dva lica koja su u početku optužena zbog dve tačke teške krađe.⁸⁸ Dana 2. juna 2004., dvojicu optuženih lica lokalno sudsko veće kaznilo je svakog sa po šest meseci zatvora.⁸⁹ Dana 26. jula 2004., međunarodni tužilac je uložio žalbu na ovo rešenje. Između ostalih razloga međunarodni tužilac je tvrdio da je kvalifikacija krivičnog dela pogrešna imajući u vidu činjenice slučaja i da je minimalna kazna od šest meseci zatvora bila premala i da nije odgovarala težini krivičnog dela.⁹⁰

Blage kazne koje su u znatnom broju slučajeva izrečene mogu se, donekle, objasniti time što sudovi nisu uzeli u obzir otežavajuće okolnosti u slučajevima vezanim za neredu. Ovaj problem biće razmotren u sledećem pod-odeljku ovog izveštaja.

3.2 Otežavajuće i olakšavajuće okolnosti koje su sudovi uzeli u obzir

3.2.1 Otežavajuće okolnosti

Prema važećem krivičnom zakonu, kada određuje kaznu za dato krivično delo sud je dužan da uzme u obzir sve relevantne olakšavajuće i otežavajuće okolnosti.⁹¹ Iako zakon propisuje određen broj okolnosti koje treba smatrati relevantnim, ova lista nije iscrpljena i sudovi su dužni da razmotre i druge okolnosti ako smatraju da su bitne za određivanje kazne.⁹² Motivi za izvršenje krivičnog dela, intenzitet

---

⁸⁵ Član 320(1) PKZ.

⁸⁶ Član 318(1) PKZ.

⁸⁷ Prvo krivično delo kažnjava se kaznom zatvora od tri meseca do pet godina, a drugo kaznom zatvora do tri godina.

⁸⁸ Član 253(1) tačke 1 i 3 PKZ. Tokom glavnog pretresa, održanog 1. juna 2004., optužnica je izmenjena i tužilac je ublažio optužbe od teške krađe na običnu krađu (član 252(1) PKZ). Izmena je izvršena bez ikakvog obrazloženja s tim u vezi.

⁸⁹ Javni tužilac je odbacio jednu optužbu koja se odnosila na jednog optuženog dok je drugi optuženi bio oslobođen jedne tačke krađe.

⁹⁰ Opštinski sud je odbacio žalbu zbog toga što je podneta posle roka od osam dana kako je propisano u članu 400(1) i (2) PZKP. OEBS smatra da razlozi koje je sud naveo radi odbijanja žalbe nisu u skladu sa važećim zakonom. U stvari, član 400(2) PZKP izričito određuje da, osim u primerima iz stava 4 iste odredbe, naime predmetima u kojima je optuženi kažnjen zatvorom, “[a]ko lice koje ma pravo na žalbu ne dostavi žalbu u roku propisanom zakonom [osam dana od datuma izricanja presude, prema stavu jedan], smatraće se da su on ili ona odustali od prava na žalbu.” Pošto su u ovom predmetu oba optužena bila kažnjena zatvorom, rok od osam dana za izjavljivanje žalbe nije trebalo da se primenjuje.

⁹¹ Član 64(1) PKZ.

⁹² U vezi sa sličnom odredbom u Krivičnom zakonu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije, vidi Dr. Franjo Bačić, Ljubo Bavcon, Miroslav Djordjević, Božidar Kraus, Ljubiša Lazarević, Momir Lutovac, Nikola Srzentić i Aleksandar Stajić, *Komentar Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ)*, (Beograd, Savremena Administracija, 1978), o članu 41(1) KZJ, gde je posebno pomenuto da “[P]rilikom ocenjivanja olakšavajućih i otežavajućih okolnosti mora da se ima u vidu da svaka pojedinačna olakšavajuća ili otežavajuća okolnost mogu jedino ispravno da se ocene u vezi sa svim drugim okolnostima koje su bitne za ocenu

opasnosti ili oštećenja zaštićene vrednosti i okolnosti u kojima je dato delo izvršeno po zakonu se smatraju da imaju posebnu važnost prilikom odmeravanja kazne.⁹³

Jedan trend koji je zapažen u slučajevima vezanim za nered je da prilikom izricanja kazni nisu uzete u obzir otežavajuće okolnosti. U vezi slučajeva koji su se odnosili na martovske nered 2004., neke od otežavajućih okolnosti mogle su da budu da je motiv krivičnog dela bio da se ugrozi lice ili etnička grupa zbog svog etničkog porekla,⁹⁴ upotreba oružja, opasan način na koji je krivično delo izvršeno, ili da je delo izvršeno protiv policije.⁹⁵ U stvari, neke od otežavajućih okolnosti mogle su isto tako da se uzmu kao posebna krivična dela.

Što se tiče otežavajućih okolnosti koje su primenjene u pojedinim slučajevima, jedan od problema koje je OEBS zapazio bio je da, u izvesnim predmetima, sudovi nisu uopšte ocenjivali otežavajuće faktore.

U najmanje tri predmeta pred Opštinskim sudom u Prizrenu u kojima su podnete optužbe za učešće u masi koja vrši krivično delo,⁹⁶ optuženi su osuđeni zbog učešća u rulji koja je 18. marta 2004. napala i povredila 25 KPS policajca i šest međunarodna policajca i uništili 19 vozila Ujedinjenih nacija i dva vozila KPS u Prizrenu. Nisu istaknuti nikakvi otežavajući faktori u tekstovima presuda. U ovim predmetima, otežavajuće okolnosti nisu samo mete krivičnih dela već i intenzitet opasnosti.

U predmetu pred Opštinskim sudom u Prištini/Prishtinë, šest optuženih lica osuđeno je 28. oktobra 2004. zbog učešća u masi koja vrši krivično delo.⁹⁷ U vezi svakog od optuženih, u presudi se jasno kaže da "sud nije utvrdio nikakve otežavajuće okolnosti" (nezvanični prevod). Međutim, optužbe u ovom predmetu odnosile su se na učešće okrivljenika u rulji koja je zapalila nekoliko kuća kosovskih Srba u Obiliću/Obiliq. Činjenicu da su mete ovih krivičnih dela bila lica koja pripadaju manjinskoj etničkoj grupi sud nije ocenio kao otežavajuću okolnost.

U drugim primerima, ne samo što sud nije ocenio relevantne otežavajuće okolnosti nego su i same okolnosti koje su ocenjene već predstavljale element krivičnog dela.

U predmetu vezanom za nered pred Opštinskim sudom u Peći/Pejë, jedno optuženo lice tereti se za učešće u grupi koja ometa službeno lice u obavljanje dužnosti.⁹⁸ Prema skraćenom tekstu optužnice, dana 17. marta 2004., optuženi je učestvovao u rulji koja je tog dana blokirala put u Peći/Pejë i time ometala međunarodne policajce pripadnike Specijalne policijske jedinice u obavljanju njihovih dužnosti. Optuženi se izjasnio krivim tokom glavnog pretres i kažnjen je na četiri meseci zatvora, uslovno na godinu dana. Jedina otežavajuća okolnost koju je sud uzeo u obzir bila je činjenica da optuženi nije pokazao poštovanje prema službenim licima na šta je bio obavezan po zakonu. Međutim, ova navodna otežavajuća okolnost već spada u definiciju

---

kazne. Izolovana ocena pojedine olakšavajuće i otežavajuće okolnosti ne može da da pravu sliku društvene opasnosti datog krivičnog dela [...]." [nezvanični prevod].

⁹³ Vidi član 64(1) PKZ.

⁹⁴ Vidi Evropski sud za ljudska prava, presuda u *Nachova i ostali v. Bugarske*, *supra* fusnota 37, *in fine*, stav 158, gde je sud izjavio da "tretiranje rasno podstaknutog nasilja i brutalnosti na isti način kao i predmete u kojima ne postoje rasistički tonovi bilo bi kao zatvaranje očiju pred specifičnim karakterom dela koja su posebno štetna za osnovna prava [...]."

⁹⁵ U krivičnim predmetima vezanim za nered, razni sudovi balansirali su otežavajuće i olakšavajuće okolnosti koje su primenjivane na svaki slučaj sa *kolektivnim* otežavajućim okolnostima koje su povezane sa kontekstom u kome su krivična dela izvršena, kao što su, težina nasilja, obim nasilja, broj umešanih lica, trajanje i predmet nasilja, stepen do koga su javni red i mir narušeni i potreba za odvraćanjem od ovih dela. Vidi Bradford Report, *supra* fusnota 33, str. 40-47.

⁹⁶ Član 320 PKZ.

⁹⁷ Član 320(1) PKZ. Četvorica optuženih kažnjeni su sa osam meseci zatvora, dok s dvojica kažnjena sa šest meseci zatvora, uslovno na dve godine.

⁹⁸ Član 318(1) PKZ.

krivičnog dela. U stvari, delo ometanja službenih lica u obavljanje njihovih dužnosti već predstavlja nepoštovanje policijskih organa i prema tome sud ne bi trebalo da ga razmatra kao otežavajuću okolnost.

U jednom od predmeta koje je OEBS pratio, sud je nepostojanje krivičnog dosijea smatrao olakšavajućom okolnošću, uprkos tome što je optuženi ranije ipak bio osuđivan.⁹⁹

U predmetu pred Opštinskim sudom u Gnjilanu/Gjilan optuženi je osuđen 2. juna 2004. zbog napada na službeno lice pri obavljanju dužnosti i kaznio ga sa tri meseca zatvora.¹⁰⁰ Jedna od olakšavajućih okolnosti koje je sud uzeo u obzir bila je činjenica da optuženi ranije nije bio osuđivan. Međutim, OEBS je pratio drugi predmet u kome je ovo isto optuženo lice Okružni sud u Gnjilanu/Gjilan osudio 10. marta 2003. zbog nezakonitog posedovanja oružja,¹⁰¹ i kaznio ga zatvorskom kaznom u trajanju od godinu i po dana, uslovno na četiri godine. Prema tome, ne samo da je optuženi ranije bio osuđivan već je marta 2004. on još uvek bio na uslovnoj slobodi po ovoj ranijoj presudi.¹⁰²

U ovom primeru sud nije pribavio tačne informacije o ranijem krivičnom dosijeju optuženog lica.¹⁰³ Usled toga, faktor koji je trebalo da bude uzet u obzir kao otežavajuća okolnost umesto toga uzet je kao olakšavajuća okolnost.

OEBS je zapazio da uprkos tome što se ovakve informacije jedino mogu obelodaniti posle prezentacije dokaza, PZKP propisuje da “[k]ada se optuženo lice izjasni krivim, sve informacije u vezi ranijih osuda optuženog lica moraju se pročitati pre nego što stranke daju svoje završne iskaze.”¹⁰⁴ Ova odredba pokazuje da, od momenta kada su dokazi prezentirani, spisi predmeta treba da sadrže podatke iz krivičnog dosijea optuženog lica.

3.2.2 Olakšavajuće okolnosti

Ovaj pod-odeljak obrađuje posebne olakšavajuće okolnosti koje sudovi nisu pravilno ocenili.¹⁰⁵

Od predmeta koji se odnose na nereda a okončani su u vreme izrade ovog izveštaja, 35 optuženih lica izjasnilo se krivim. Generalno, u skladu sa važećim krivičnim zakonom,¹⁰⁶ sudovi su izjašnjavanje krivim smatrali olakšavajućom okolnošću. Međutim, sudovi nisu pridavali posebnu važnost vremenu kada je dato priznanje krivice.¹⁰⁷ Naime, nije pravljena razlika između predmeta u kojima je optuženi

⁹⁹ OEBS ne zna da postoji bilo kakva institucija na Kosovu u kojoj se ovakve informacije čuvaju na centralnom nivou. Prema članu 296 Zakona o pravilima rada sudova (Službeni list *SAP Kosovo*, br. 7/81), u svakom okružnom i opštinskom sudu postoji knjiga u koju se upisuju “krivični predmeti opštinskih i okružnih sudova u prvoj instanci o krivici punoletnih lica”. Međutim, čini se da svaki sud ima svoju knjigu, u koju se upisuju samo osude tog suda. Ovo znači da osude koje je izrekao Opštinski sud u Gjilan/Gnjilanu nisu upisane u knjigu krivičnih dela Opštinskog suda u Pejë/Peći.

¹⁰⁰ Član 317(2) PKZ.

¹⁰¹ Član 199(3) i (1) u vezi sa članom 22 KZK, kada se čita sa UNMIK Uredbom 2001/7, članovi 8.2 i 8.6.

¹⁰² OEBS priznaje da je u vezi sa prvom osudom, tokom procesa optuženi dao sudu pogrešno prezime. Međutim, krivični dosije treba sadrživati precizne informacije o ličnim podacima izvođača krivičnog dela, koje sadrži ne samo ime već i ostale informacije kao što su datum rođenja, ime i prezime roditelja, adresu, profesiju, itd. Vidi *infra* futnotu 103 i član 218 ZKP SRJ

¹⁰³ Prema PKZ, krivični dosije treba da sadrži “lične podatke o izvršiocu krivičnog dela, informacije o kazni, sudski ukor, meru obaveznog lečenja ili odustajanje od kazne izrečene izvršiocu, izmene u podacima o osudama koje su unete u krivični dosije, i informacije o kaznama koje su izdržane usled izricanja pogrešnih presuda,” član 89(1) PKZ.

¹⁰⁴ Član 375 PZKP. Vidi takođe član 354(2) PZKP.

¹⁰⁵ OEBS je ranije pisao o ovom predmetu u 6. Pregledu sistema krivičnog pravosuđa, *supra* fusnota 14, str. 43-46. Problemi koji su opisani u tom pregledu ovde se ponavljaju u vezi sa predmetima vezanim za nereda.

¹⁰⁶ Član 64(1) PKZ.

¹⁰⁷ U drugim zemljama, vreme kada se priznaje krivica smatra se izuzetno važnim. Vidi Bradford izveštaj, *supra* fusnota 33, gde se kaže: “U svakoj kategoriji priznavanja krivice, optuženici koji su priznali krivicu što ranije u

priznao krivicu u samom početku postupka i onih drugih predmeta, u kojima se optuženi izjasnio krivim tek tokom glavnog pretresa.

OEBS je takođe utvrdio da se na nedosledan način pridaje važnost karakteru izjašnjavanja u slučajevima u kojima postoje iste faktičke okolnosti. U dole navedenim slučajevima, jedno optuženo lice koje se izjasnilo krivim kažnjeno je težom kaznom od drugih optuženih lica koja su se izjasnila nedužnim za ista dela.

U znatnom broju različitih krivičnih predmeta pred Opštinskim sudom u Prizrenu okrivljena lica su optužena za učešće u masi koja vrši krivično delo.¹⁰⁸ Okrivljeni su učestvovali u grupi koja je napala UNMIK Regionalnu policijsku stanicu, usled čega su povređena 25 KPS policajca i šest međunarodnih policajaca a dva privatna vozila oštećena. Dana 23. februara 2005., jedini optuženi koji se izjasnio nedužnim kažnjen je sa šest meseci zatvora uslovno na dve godine, dok su kazne koje su izrečene drugim optuženima, koji su se izjasnili krivim, varirale od minimum osam meseci do maksimum godinu dana.¹⁰⁹

U nekim presudama utvrđeni su drugi propusti jer su kao olakšavajuće okolnosti korišćene neke sporne i nebitne činjenice.

U predmetu pred Opštinskim sudom u Prizrenu, dva lica su 2. juna 2004. kažnjena svaki sa po šest meseci zatvora zbog krađe dva zvana i svećnjaka iz crkve. Jedan od faktora koje je sud smatrao kao olakšavajuću okolnost bila je činjenica da krivično delo nije izvršeno iz političkih pobuda.

Kao što je OEBS ranije izvestio,¹¹⁰ iako politička pobuda može da bude otežavajući faktor, odsustvo ovakve namere ne bi trebalo da se smatra olakšavajućom okolnošću kada je dato krivično delo krađa.

Neadekvatna primena olakšavajućih okolnosti dovela je do nedoslednog izricanja kazni u predmetima vezanim za neredu i do izricanja blažih kazni zbog pogrešne ocene navodnih olakšavajućih okolnosti.

3.2.3 Nedovoljno obrazloženje u slučajevima izricanja blažih kazni

Drugi problem u vezi sa presudama je što su izrečene kazne u određenom broju predmeta bile ispod minimuma utvrđenog po zakonu a da u presudi nisu navedene nikakve posebne olakšavajuće okolnosti kao obrazloženje za to.¹¹¹ Ovaj problem zapažen je u brojnim predmetima vezanim za neredu. U nekim primerima koji su navedeni dole, tekst presude sadržavao je opšti osvrt na izuzetne olakšavajuće okolnosti kao opravdanje za izrečenu kaznu koja je bila ispod minimalne utvrđene po zakonu. Međutim, sudovi nisu objasnili koji su to posebni faktori koje su oni smatrali kao izuzetne olakšavajuće okolnosti kao ni razloge zbog kojih su ih smatrali relevantnim u tim slučajevima.¹¹²

---

postupku bili su u znatnoj prednosti u poređenju sa onima koji su odlagali priznavanje krivice sve dotle dok nisu bili sigurni u stav porote.” str. 41.

¹⁰⁸ Član 320(1) PKZ.

¹⁰⁹ Ove kazne izrečene su kao uslovne na periode od jedne do dve godine.

¹¹⁰ Misija OEBS-a na Kosovu, 6. Pregled sistema krivičnog pravosuđa, *supra* fusnota 14, str. 44.

¹¹¹ Član 66(2) PKZ dozvoljava izricanje kazne ispod granica propisanih po zakonu “kada sud utvrdi da postoje izuzetne olakšavajuće okolnosti koje pokazuju da se svrha kažnjavanja može ostvariti i izricanjem blaže kazne.” Pored toga, član 396(8) PZKP propisuje da “[a]ko je optuženi već bio kažnjavan, sud je onda dužan da obrazloži okolnosti koje je razmatrao prilikom određivanja kazne. Sud je posebno dužan da objasni koji razlozi su ga naveli [...] da utvrdi da je bilo neophodno da umanjí kaznu ili da odustane od nje.” Vidi takođe Branko Petrić, *Komentar o zakonu o krivičnom postupku* (Beograd, 2. izdanje, Službeni list SFRJ, 1986) o članu 357 stav VII(2) gde se kaže da “[p]rimena adekvatnih odredbi pri određivanju kazne (član 42 i 43 KZ SFRJ) [...] mora se posebno i suštinski obrazložiti [...]”

¹¹² Vidi takođe članove 402 i 403 PZKP koji dgovaraju članovima 363 i 364(1) ZKP SRJ u ranijem zakonu.

U predmetu pred Opštinskim sudom u Gnjilanu/Gjilan, 2. juna 2004., lokalno sudsko veće je optuženog osudilo na tri meseci zatvora zbog napada na službeno lice prilikom obavljanja dužnosti,¹¹³ krivično delo za koje je propisana minimalna kazna od šest meseci zatvora. U svojoj presudi sud daje obrazloženje da je “[shodno] članu 66 PKZK sud utvrdio da su postojale izuzetne olakšavajuće okolnosti i da se svrha kažnjavanja može ostvariti izricanjem blaže kazne” (nezvanični prevod). U presudi nisu navedene nikakve posebne okolnosti kojima bi se obrazložilo izricanje kazne koja je ispod minimuma propisanog po zakonu.

U drugom primeru pred Opštinskim sudom u Gnjilanu/Gjilan, dana 23. aprila 2004., optuženi je osuđen na tri meseca zatvora zbog izazivanja opšte opasnosti,¹¹⁴ dok je propisana minimalna kazna šest meseci zatvora.¹¹⁵ U ovom predmetu, osim što nije obrazložio izricanje blaže kazne, sud čak nije ni pomenuo da kazna nije bila u skladu sa propisanom minimalnom kaznom.

Treći primer dolazi iz Opštinskog suda u Kamenici/Kamenicë. Dana 8. jula 2004., optuženi je osuđen i kažnjen sa četiri meseca zatvora zbog napada na službeno lice pri vršenju dužnosti.¹¹⁶ Ni u ovom primeru sud nije pomenuo nikakve olakšavajuće okolnosti kojima bi mogla da se obrazloži kazna koja je bila ispod minimuma propisanog u zakonu. U stvari, sud čak nije ni priznao da je kazna bila izuzetno blaga. Isto tako, vredi istaći da uprkos tome što se uzima kao otežavajuća okolnost kada je optuženi ranije osuđivan,¹¹⁷ sud ipak nije objasnio zbog čega činjenicu da je optuženi više puta osuđivan nije uzeo kao smetnju za izricanje izuzetno blage kazne.¹¹⁸

Davanje nepropisnog obrazloženja u sudskim rešenjima u predmetima u kojima su izrečene blaže kazne ne samo da povređuje važeći zakon već isto tako ne služi u svrhu odvraćanja optuženika u svim ovim primerima od vršenja sličnih dela. Štaviše, ova praksa isto tako može da utiče na mišljenje javnosti o tome kako sudski sistem reaguje na krivična dela izvršena protiv javnog reda i mira.

4. Preporuke

- Vrhovni sud treba da svoje mišljenje¹¹⁹ u kome će objasniti da li je dogovor u vezi izjašnjavanja dozvoljen po važećem Zakonu o krivičnom postupku i, ako jeste, pod kojim uslovima i ko treba da učestvuje u dogovorima.
- U rešenjima po žalbama, Vrhovni sud treba napomenuti da presude i rešenja koja se odnose na kažnjavanje doneta od strane nižih sudova treba da sadrže adekvatna obrazloženja, naročito kada donose rešenja o blažim kaznama.
- Kosovski institut za pravosuđe treba da obezbedi dodatnu obuku u vezi kazni, sa posebnim osvrtom na potrebu za davanjem posebnog i detaljnog obrazloženja, kao i na korektnu primenu olakšavajućih i otežavajućih okolnosti.
- Kosovski institut za pravosuđe treba da nastavi sa obukom za javne tužioce i sudije u vezi propisne i ujednačene primene koncepta za priznavanje krivice.

---

¹¹³ Član 317(2) PKZ.

¹¹⁴ Član 291(3) u vezi sa (1) PKZ.

¹¹⁵ Optuženi je isto tako bio osuđen na tri meseca zatvora zbog napada na službeno lice pri vršenju dužnosti, po članu 317 (1) PZKC. Izrečena kazna za dva krivična dela bila je 5 meseci zatvora.

¹¹⁶ Član 317 (2) PKZ, koji nosi kaznu zatvora od šest meseci do pet godina.

¹¹⁷ Optuženi su ranije osuđivani zbog teške krađe (član 135 KZK) i učešće u grupi koja sprečava službeno lice u vršenju dužnosti (član 185 KZK).

¹¹⁸ Član 64(2) PKZ nabroja okolnosti kojima sudovi treba da posvete posebnu pažnju kada određuju kazne za povratnike, a jedna od njih je činjenica da su ranije izvršili krivična dela iste vrste.

¹¹⁹ Vidi član 31(7) Zakona o redovnim sudovima.

- Sudska inspeksijska služba treba da istražuje slučajeve u kojima nije dato odgovarajuće obrazloženje za izricanje kazne ispod minimuma propisanog po zakonu.
- Pre određivanja kazne za dato krivično delo sudije treba da pribave tačne informacije, iz svih sudova, u vezi krivičnog dosijea optuženog lica.
- Privremeni zakon o krivičnom postupku treba da se dopuni i da eksplicitno propisuje da posle prezentacije dokaza za vreme glavnog pretresa predsedavajući sudija je dužan da zahteva od nadležnih organa ažurirane informacije o krivičnom dosijeju optuženog lica. Ovakve informacije treba da se upišu u sudsku arhivu.
- UNMIK Odeljenje pravde u saradnji sa Ministarstvom javnih službi (Odeljenje za sudsku administraciju), i zainteresovani donatori treba da osiguraju da se obrazuje centralna baza podataka koja će sadržavati tačne informacije o krivičnim dosijeima svih stanovnika Kosova i da se takve informacije dostavljaju sudovima na njihov zahtev.

ČETVRTO POGLAVLJE

ZAKLJUČAK

Nepodudarnost između broja učesnika u nasilnim događajima u martu 2004. i broja lica koja su stvarno izašla pred lice pravde zbog krivičnih dela koja su izvršili tokom ovih nereda pokazuje da je bio optužen samo mali procenat lica.

Od 316 predmeta koja su do sada okončana može se zaključiti da istražni i sudski organi nisu postupali po ovim predmetima onako marljivo kako je trebalo. Teškoće u prikupljanju dokaza zbog raseljenja oštećenih lica i stalno prisutan problem zastrašivanja svedoka samo su deo objašnjenja za kašnjenje postupaka i mali broj osuda.

Konačno, zbog izricanja blagih kazni u većini predmeta vezanih za nered sudovi nisu uspeli da pošalju jasnu poruku o osudi ovakvog nasilnog ponašanja i utisak je da nisu smatrali da su krivična dela martovski događaji proizišlih iz martovskih nereda 2004 bili jako ozbiljni. Ovako relativno slaba reakcija sudova na krivična dela koja su izvršena tokom martovskih nereda 2004. ne samo da je doprinela da se stekne utisak o nekažnjivosti kod javnosti za ovakve vrste etnički motivisanih krivičnih dela već se isto tako može smatrati neadekvatnom za sprečavanje sličnih dela masovnih nereda u budućnosti.

ANEKSI

ANEKS 1. STATISTIČKI PREGLED PREDMETA VEZANIH ZA NEREDE 18. novembar 2005.

Zbirno

Sud	Broj optuženih lica	Nerešeni predmeti	Predmeti u kojima su optužbe odbačene	Osude	Oslobađajuće presude
Okružni sud	46	7	5	32	2
Opštinski sud	238	90	55	84	9
Sud za prekršaje	142	13	35	93	1
Ukupno	426	110	95	209	12

Region Prishtinë/Prištine

Sud	Broj optuženih lica	Nerešeni predmeti	Predmeti u kojima su optužbe odbačene	Osude	Oslobađajuće presude
Okružni sud	11	3	2	5	1
Opštinski sud	72	30	13	28	1
Sud za prekršaje	12	2	1	9	–
Ukupno	95	35	16	42	2

Region Gjilan/Gnjilana

Sud	Broj optuženih lica	Nerešeni predmeti	Predmeti u kojima su optužbe odbačene	Osude	Oslobađajuće presude
Okružni sud	9	1	1	7	–
Opštinski sud	56	13	8	28	7
Sud za prekršaje	48	5	26	16	1
Ukupno	113	19	35	51	8

Region Prizrena

Sud	Broj optuženih lica	Nerešeni predmeti	Predmeti u kojima su optužbe odbačene	Osude	Oslobađajuće presude
Okružni sud	16	1	–	14	1
Opštinski sud	25	11	–	14	–
Sud za prekršaje	82	6	8	68	–
Ukupno	123	18	8	96	1

Region Pejë/Peći

Sud	Broj optuženih lica	Nerešeni predmeti	Predmeti u kojima su optužbe odbačene	Osude	Oslobađajuće presude
Okružni sud	4	–	1	3	–
Opštinski sud	69	23	34	12	–
Sud za prekršaje	–	–	–	–	–
Ukupno	73	23	35	15	–

Region Mitrovicë /Mitrovica

Sud	Broj optuženih lica	Nerešeni predmeti	Predmeti u kojima su optužbe odbačene	Osude	Oslobađajuće presude
Okružni sud	6	2	1	3	–
Opštinski sud	16	13	–	2	1
Sud za prekršaje	–	–	–	–	–
Ukupno	22	15	1	5	1